

Examining Women's Perceived Barriers to Participation in the Reyhan Shahr Project: A Case Study of Tehran's District 12

Ahmad Dorahaki *

Assistant Professor of Demography, Department of Demography, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Mozhdeh Bahari

Masters student in urban planning, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Abstract

The present research was conducted with the aim of investigating the barriers to women's participation in the Reyhan Shahr Project of District 12 of Tehran Municipality. This research has used the qualitative method and grounded theory strategy. In-depth and semi-structured interviews with 35 participants were used to collect data. The results show that the identified central phenomenon of social reconstruction is structural heterogeneity in the mentality of activists; which is a set of background conditions including: preference of individual issues over neighborhood issues, role conflict and pressure, understanding of the municipality as a service to social institution, a set of causal conditions including: lack of positive feedback from previous plans, disproportionate information, unseen issues, Ambiguity of the Reyhan Shahr plan, lack of attention to the level of capabilities of the participants, idealism instead of realism, monetization of Reyhan Shahr, ignoring social contexts, being in the process of development, complexity at the beginning of the plan, complexity during the implementation of the plan, and technology complexity. The design and set of intervening conditions including: unstable plans, institutional mistrust, contemporary organizational issues and

* Corresponding Author: adarahaki@atu.ac.ir

How to Cite: Dorahaki, A., Bahari, M. (2024). Examining Women's Perceived Barriers to Participation in the Reyhan Shahr Project: A Case Study of Tehran's District 12, *Journal of Urban and Regional Development Planning*, 9(30), 1-48. DOI: 10.22054/urdp.2024.78343.1618

powerlessness originate in the power ladder. As a result of the set of said factors, the opinions and constructions of the activists include the lack of belief in the effectiveness of the plan and the idea that Reyhan Shahr plan is a show. Policy proposals are included in the text.

Keywords: Social Projects, Women's Participation, Reyhan Shahr Project, Tehran City.

Extended Abstract

1. Introduction

Women typically constitute approximately half of the population in any society; thus, their active participation in various domains, including social activities, is crucial for sustainable development. The involvement of women not only legitimizes urban initiatives but also contributes to their institutionalization. In recent years, one of the primary objectives of the Tehran Municipality has been to enhance women's participation in social projects. A notable platform established by the municipality is the Reyhan Shahr project, which aims to identify, empower, and leverage the capacities of social activists in the areas of women and family advocacy.

2. Literature Review

A review of the literature on women's participation reveals that the obstacles and factors influencing their involvement in social projects can be categorized into three overarching domains: 1) Political Factors, 2) Social Factors, and 3) Individual Factors. Within the realm of political obstacles affecting women's participation in Iran, a significant emphasis is placed on the lack of coordination and alignment in the implementation of women's participation programs across different governmental administrations. Additionally, various studies highlight political dimensions such as satisfaction with the performance of mayors, trust in city managers, engagement in decision-making processes, and the progression from a state of non-participation to one of empowered citizenship as critical factors influencing women's involvement in social initiatives. Social factors encompass a broad spectrum of variables that impact women's participation, as detailed in the literature. Finally, individual factors include elements such as the conflict between women's domestic roles and their community participation, the geographic distance between women's residences and venues for participation-oriented activities, as well as demographic characteristics including the number of children, the presence of minor children in the household, and marital status.

3. Methodology

This research employs a qualitative methodology utilizing a grounded theory approach. Data collection was conducted through in-depth and semi-structured interviews with 35 participants. The study is situated

within District 12 of Tehran, which comprises several neighborhoods, including Shemiran Gate (population: 33,637), Iran (22,600), Baharestan (15,128), Ferdowsi (7,637), Abshar (24,186), Imamzadeh Yahya (11,318), Pamnar (2,045), Qiyam (19,355), Siros (8,855), Bazar (4,273), Sangalj (25,040), Kausar (26,623), Harandi (24,479), and Takhti (24,584), as per the most recent census data. Participants were purposefully categorized to achieve theoretical saturation and to garner nuanced insights. The first group consisted of individuals responsible for women's affairs within the municipality or those with executive roles in implementing relevant programs. The second group included individuals who have collaborated on social projects, particularly within the Reyhan Shahr initiative, and who have participated in various capacities. The third category encompassed those recognized as activists in this research, who have solely engaged in organizing social projects, especially in Reyhan Shahr. The fourth category consisted of participants who have exclusively taken part in community-oriented projects or workshops, thereby establishing themselves as active contributors to regional development. Finally, the fifth group included neighborhood residents who neither participate in workshops nor engage in community-oriented activities.

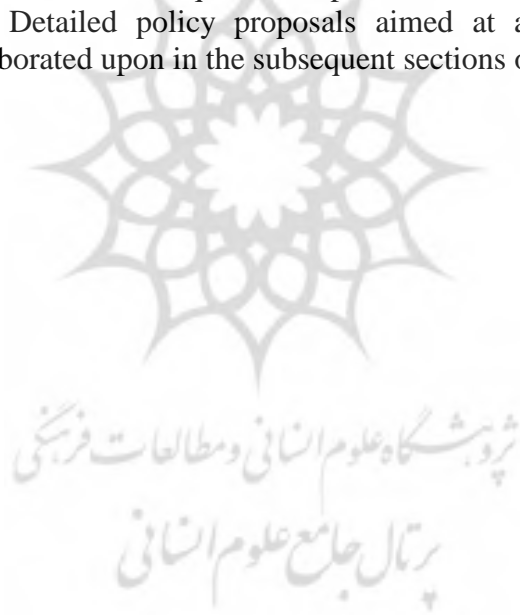
4. Results

The findings indicate that the central phenomenon of social reconstruction is characterized by structural heterogeneity in the perceptions of activists. This phenomenon encompasses a range of background conditions, including a preference for individual issues over community concerns, role conflicts and pressures, and the perception of the municipality as primarily a service-oriented social institution. Causal conditions contributing to this phenomenon include a lack of positive feedback from previous initiatives, disproportionate dissemination of information, unrecognized challenges, ambiguity surrounding the Reyhan Shahr plan, and insufficient consideration of the participants' capabilities. Additionally, idealistic perspectives that overshadow pragmatic considerations, the commodification of Reyhan Shahr, neglect of social contexts, developmental complexities at both the inception and implementation phases of the plan, and technological intricacies also play significant roles. Furthermore, a set of intervening conditions—namely, unstable planning, institutional mistrust, contemporary organizational challenges, and a sense of

powerlessness stemming from hierarchical dynamics—exacerbates these issues. Consequently, the collective perceptions and constructions held by the activists reflect a profound skepticism regarding the efficacy of the Reyhan Shahr initiative, with many viewing it as merely performative rather than genuinely impactful.

5. Conclusion

The municipality must endeavor to reshape the participants' perceptions regarding their involvement in the Reyhan Shahr project. The prevailing notions that frame the initiative as merely performative or ineffective necessitate a transformation of the central construct identified in this research—the reconstruction of structural heterogeneity in participants' understandings. This transformation arises from the contextual, causal, and intervening conditions previously discussed and requires comprehensive communication and clarification. Detailed policy proposals aimed at addressing these issues are elaborated upon in the subsequent sections of the text.

مطالعه‌ی بر ساخت زنان از موانع مشارکت در طرح ریحان شهر: مورد مطالعه منطقه ۱۲ شهرداری تهران

احمد دراهکی * استادیار جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

مژده بهاری دانشجوی کارشناسی‌ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

تحقیق حاضر باهدف بررسی موانع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر منطقه ۱۲ شهرداری تهران می‌باشد. این پژوهش از روش کیفی و استراتژی نظریه‌ی مبنای بهره گرفته است. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختار یافته با حضور ۳۵ مشارکت‌کننده استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد پدیده محوری شناسایی شده بازسازی اجتماعی ناهمگونی ساختاری در ذهنیت کنشگران می‌باشد؛ که از مجموعه شرایط زمینه‌ای شامل: ترجیح مسائل فردی بر مسائل محله، تعارض و فشار نقش، فهم شهرداری به‌مثابه نهاد خدماتی تا اجتماعی، مجموعه‌ای از شرایط علی شامل: عدم بازخوردهای مثبت از طرح‌های قبلی، اطلاع‌رسانی نامتناسب، مسائل دیده نشده، مبهم بودن طرح ریحان شهر، عدم توجه به میزان توانمندی مشارکت‌کنندگان، ایده‌آل‌گرایی به‌جای واقعیت‌گرایی، پولی‌سازی ریحان شهر، نادیده گرفتن زمینه‌های اجتماعی، در حال تکوین بودن، پیچیدگی در آغاز طرح، پیچیدگی در حین اجرا طرح و پیچیدگی فناوری طرح و مجموعه‌ای شرایط مداخله‌گر شامل: برنامه‌های بی‌ثبات، بی‌اعتمادی نهادی، مسائل درون‌سازمانی و بی‌قدرتی در نربان قدرت نشأت می‌گیرد. پیامد مجموعه عوامل گفته شده پنداشت‌ها و برساخت‌های کنشگران شامل عدم باور به اثربخش بودن طرح و پنداشت نمایشی بودن طرح ریحان می‌شوند. پیشنهادات سیاستی در متن آمده است.

کلیدواژه‌ها: طرح‌های اجتماعی محور، مشارکت زنان، طرح ریحان شهر، شهر تهران.

مقدمه و بیان مسئله

زنان به‌طور معمول نیمی از جمعیت هر جامعه‌ای را تشکیل می‌دهند؛ بنابراین مشارکت آن‌ها در همه فعالیت‌های از جمله فعالیت‌های اجتماعی یک امر ضروری جهت توسعه پایدار است. مشارکت زنان، برنامه‌های شهری را مشروعیت بخشیده و آن را نهادی می‌سازد (Qolipour, 2001:145). در واقع بنیادی‌ترین اندیشه زیرساخت مشارکت، یعنی پذیرش اصل برابری مردم، همفکری، همکاری و تشریک‌مساعی افراد در جهت بهبود کمیت و کیفیت زندگی در تمامی زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، مشارکت زنان در امور شهری را لازم و ضروری می‌سازد. مشارکت فراگردی است که از راه آن مردم به دگرگونی دست می‌یابند و دگرگونی را در خود پدید می‌آورند (Vahida & Niazi, 2004:111-112). در تمام جریان مشارکت، تلاش تسهیلگر این است که مردم محلی نیازهای خود را بشناسند، اولویت‌بندی کنند و خود برنامه‌ای را برای تحقق آن طراحی کنند؛ بدون اینکه نیازها تبدیل به مطالبات شود. در واقع نتیجه فعالیت‌های توانمندسازی محلی، باید اقدام محلی برای رفع نیازهای محلی باشد (Nichols, 2002:13). از سوی دیگر درس گرفتن از تجارب و روند توسعه شهری در دهه‌های گذشته، لزوم انطباق طرح‌های و الگوهای برنامه‌ریزی با نیازها و خواست مردم، عدم توانایی مالی دولت‌ها در نوسازی و بهسازی امور، پیچیدگی فزاینده زندگی شهری و تنوع فرهنگی شهروندان در تقویت رویکرد مشارکت محوری مؤثر بوده است (Shiani, 2005:168). این امر مستلزم مردمی‌سازی فرایند تصمیم‌گیری در مدیریت شهری است.

بنابراین یکی از اهداف اساسی شهرداری تهران در سال‌های اخیر افزایش میزان مشارکت زنان در طرح‌های اجتماعی محور در راستای اهداف ذکر شده بوده است. یکی از این بسترهای ایجادشده توسط شهرداری طرح ریحان شهر است که در پی شناسایی، توانمندسازی و بهره‌گیری از ظرفیت کنشگران اجتماعی در حوزه زنان و خانواده است. هدف این رویداد جلب مشارکت زنان و خانواده‌های ساکن در محله‌ها و مناطق شهر تهران با استفاده از ظرفیت و پتانسیل کنشگران اجتماعی شامل اندیشکده‌ها، دانشگاه‌ها،

سازمان‌های مردم‌نهاد، گروه‌های محلی، گروه‌های جهادی، پژوهشگران و تسهیلگران فعال در حوزه زنان و خانواده و استفاده از ظرفیت‌های مردمی و حرفه‌ای شهروندان برای تحقق حاکمیت مردم بر شهر و تحقق حکمرانی خانواده محور و ایجاد و ارتقاء هویت و تعلق زنان و خانواده‌ها به شهر تهران می‌باشد. این رویداد در راستای بررسی ایده‌ها و تبدیل آن‌ها به طرح‌های اجتماعی محله محور، تشکیل تیم‌ها توسط مجریان و همچنین شناخت دقیق مسائل زنان و خانواده در محله‌های تهران برگزار شده است. ریحان‌شهر؛ طرحی از سوی امور زنان و خانواده معاونت اجتماعی شهرداری تهران به شمار می‌آید؛ اقدامی که در راستای افزایش کیفیت زندگی و تحقق عدالت اجتماعی در شهر با مشارکت خود زنان محله‌های انجام می‌شود. در این طرح ابتدا کنشگران محله، مسائل محله را واکاوی و تحلیل می‌کنند. سپس ایده و نظر خود را در قالب طرح به اداره کل امور زنان و خانواده ارائه می‌دهند. در آخر اداره کل نیز در نقش تسهیلگر و حمایتگر به اجرای این طرح توسط مجریان و پیشنهاددهندگان کمک می‌کند.

با این وجود مشارکت زنان در برخی موارد به نتیجه مطلوب منجر نمی‌شود. آمارهای موجود بیانگر این مطلب است که مشارکت زنان در جنبه‌های مختلف چندان بالا نیست. در همین راستا آمارهای رسمی نشان می‌دهد که میزان مشارکت اقتصادی زنان ایرانی هموار پایین بوده است به طوری که نرخ مشارکت اقتصادی زنان ایرانی در سال ۱۳۳۵ حدود ۱۰ درصد بوده است یعنی به ازای هر ۱۰ زن فقط یک نفر از آن‌ها در اقتصاد مشارکت داشته است. این نرخ در سال ۱۳۹۷ به حدود ۱۳ درصد رسیده است (Iranian Statistics Center, 2020)؛ بنابراین این نرخ در طول زمان با وجود تغییراتی که در مشخصات زنان مانند تحصیلات رخ داده است چندان تغییری نکرده است. از سوی دیگر آمارهای نشان‌دهنده آن است جمعیت زنان غیرفعال ایرانی اغلب خانه‌دار هستند. حدود ۷۱ درصد زنان غیرفعال در سال ۱۳۹۶ خانه‌دار بوده‌اند و ۲۰ درصد به دلیل اشتغال به تحصیل در فعالیت اقتصادی مشارکت نداشته‌اند (Iranian Statistics Center, 2020)؛ بنابراین شهرداری باید در فراهم کردن زمینه‌ها برای مشارکت زنان در طرح‌های اجتماعی محور چاره‌اندیشی اساسی داشته باشد. یکی از طرح‌های اجتماعی محور که به دنبال مشارکت

زنان در فعالیتهای اجتماعی شهری است ریحان شهر است. شواهد حاکی از آن است که در برخی مناطق تهران این مورد با موانعی برخورد کرده و به اهداف پیش‌بینی شده خود نائل نشده است. در این راستا شناسایی عواملی که مانع از عدم مشارکت زنان در این امر می‌شوند امری لازم جهت سیاست‌گذاری مداخله‌ای جهت حل مسئله و مشارکتی کردن فرایند حکمرانی شهری است. در این راستا تحقیق حاضر با استفاده از روش کیفی و استراتژی نظریه‌ی مبنای و رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی سعی دارد به سؤالات مرتبط با این مسئله پاسخ دهد: ۱- فهم زنان از مشارکت در طرح ریحان شهر منطقه ۱۲ چگونه است؟ ۲- موانع مشارکت از نظرگاه زنان در طرح ریحان شهر منطقه ۱۲ کدام‌اند؟ ۳- راه‌حل‌های زنان برای افزایش مشارکت در طرح ریحان شهر منطقه ۱۲ چیست؟

مروری بر مطالعات پیشین در حوزه مشارکت زنان با تأکید بر مشارکت اجتماعی

با مروری بر مطالعات انجام‌شده در زمینه مشارکت زنان می‌توان موانع و همچنین عوامل مؤثر بر مشارکت آن‌ها را در طرح‌های اجتماعی محور به سه دسته کلی تقسیم‌بندی کرد ۱- عوامل سیاسی ۲- عوامل اجتماعی و ۳- عوامل فردی. با توجه به مطالعات قبلی، در زمینه موانع سیاسی مؤثر بر مشارکت زنان در ایران تأکید بر مفهوم عدم هماهنگی و همسویی در اجرای برنامه‌های مشارکت زنان در دولت‌های مختلف می‌باشد. در این زمینه پژوهش صادقی فسائی و خادمی (۱۳۹۵) با عنوان فراتحلیل چهار دهه پژوهش در حوزه مشارکت زنان بر این نکته تأکید دارد که حوزه مشارکت زنان به شدت تحت تأثیر تغییر و تحولات سیاسی حاکم بر کشور و تغییر دولت‌ها قرار داشته است و توجه به مسئله مشارکت سیاسی زنان در فضای حزبی و جناحی همواره تبیین‌گر دیده است که این امر می‌تواند به بی‌اعتمادی نهادی منجر شود (Sadeghi Fasai & Khademi, 2015). از سوی دیگر برخی از مطالعات انجام‌شده بر مفاهیم رضایت از عملکرد شهردارها (Bagheri, Mohammadi & 2012)، اعتماد به مدیران شهری (Mohammadi & Bagheri, 2012)، مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری و حرکت از نردبان عدم مشارکت به نردبان قدرت

شهروندی (Arnstein, 1969) به‌عنوان عوامل سیاسی مؤثر بر مشارکت زنان در طرح‌های اجتماعی محور تأکید دارند. آرنشتاین (۱۹۶۹) در مقاله خود با عنوان نردبان مشارکت شهروندی بر مفهوم قدرت در فرایند مشارکت تأکید دارد. بر این اساس وی در مطالعه خود انواع رویکردهای دخالت مردم در پروژه‌های شهری را بازشناسی نموده است این الگوها شامل ۱- محرومیت از مشارکت: در اینجا مشارکت وجود ندارد. بلکه ادعای داشتن مشارکت است. نیت اصلی تأمین منافع مردم نیست. بلکه تأمین منافع کارفرما است. علت اصلی توسل به مشارکت، کسب مشروعیت برای طرح و کاهش مقاومت مردم در مقابل آن و در نتیجه سهولت اجرای طرح است. ۲- مشارکت جزئی: نیت اصلی در این نوع مشارکت تأمین منافع مردم تا جایی است که به منافع دولت و کارفرمایان تضاد ایجاد نشود، مردم حق اظهار نظر و مخالفت دارند؛ اما نمی‌توانند بر اجرای آن نظارت داشته باشند. ۳- قدرت شهروندی: نیت اصلی، تأمین حداکثر منافع مردم و جلب رضایت عمومی است. مشارکت علاوه بر آنکه ابزاری برای بهبود کیفیت طرح‌ها قلمداد می‌شود خود به‌عنوان هدفی در جهت رشد فکری، اجتماعی و مدنی شهروندان است. شهروندان در تصمیم‌گیری و هدف‌گذاری مشارکت کرده، علاوه بر حق اظهار نظر، اعتراض و مخالفت با طرح، همچنین توانایی نظارت بر اجرای خواسته‌هایشان را نیز دارند؛ بنابراین طبق مطالعه آرنشتاین می‌توان گفت لازمه مشارکت زنان در برنامه‌های شهر حرکت از نردبان اول یعنی محرومیت از مشارکت به سمت نردبان سوم یعنی قدرت شهروندی است.

دسته دوم عوامل اجتماعی هستند. عوامل اجتماعی طیف وسیعی از متغیرهای تأثیرگذار بر مشارکت زنان را در برمی‌گیرد. این موانع در مطالعات پیشین شامل: عدم توجه به بُعد فرهنگی و اجتماعی مشارکت زنان و ابهامات اساسی که در این زمینه وجود دارد (Sadeghi Fasai & Khademi, 2015)، بدون نظم و شاکله خاصی بودن مشارکت فرهنگی و اجتماعی زنان در جامعه ایرانی (Sadeghi Fasai & Khademi, 2015)، بی‌تفاوتی به نیازهای عمومی زنان و واقعیت موجود جامعه و گسترش و تقویت سرمایه اجتماعی در آحاد زنان (Sadeghi Fasai & Khademi, 2015)، عدم احساس امنیت (Shadytalb & Kamali, 2004)، وجود باورهای و ارزش‌های نادرستی که مانع مشارکت

زنان می‌شود (Daniel, 2015؛ Coleman, 2010؛ Nikkhah & et al, 2019) و کلیشه‌ها و برچسب‌های جنسیتی که مانع مشارکت زنان می‌شوند (Ghanbari & et al, 2015؛ Boateng & Kendie, 2014؛ Abdallah Iddy & Kisimbii, 2010؛ Pearl, 2003؛ 2015) را در برمی‌گیرد. از سوی دیگر بر برخی عوامل مانند حمایت سازمانی (Nikkhah & et al, 2019)، نهادسازی و شکل‌دهی سرمایه اجتماعی در محله‌ها (Majdi & et al, 2014؛ Green & Haines, 2008)، عضویت در انجمن‌های محله‌ای (ماجدی و همکاران، ۱۳۹۴)، احساس تعلق به محله زندگی (Majdi & et al, 2014)، انجام فعالیت‌های مشارکتی در شان زنان (Shadytalb & Kamali, 2004)، عضویت و مشارکت دیگر اعضای شبکه اجتماعی (Atmiş & et al, 2006)، اختصاص فضای فیزیکی مناسب (Farahzad & et al, 2017) و پیش‌بینی سازوکارهای اعتراضی به طرح و نظارت بر تهیه و اجرای آن (Saidi Rizvani, 2006) به‌عنوان عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت زنان در طرح‌های اجتماعی محور تأکید شده است. بر طبق مطالعه صادقی فسایی و خادمی (۱۳۹۵) در هیچ برهه تاریخی در ایران شاهد توجه به بعد فرهنگی مشارکت زنان نبوده‌ایم و یا میزان پرداخت به مسئله مشارکت اجتماعی زنان از مواردی است که با ابهام فهمی بالا مواجه بوده و عموماً بدون نظم و شاکله خاصی مطرح می‌گردد مسئله اعتماد نهادی در این زمینه بسیار حائز اهمیت است (Sadeghi Fasai & Khademi, 2015). اعتماد نهادی، حالت انتزاعی اعتماد به نهادها و سازمان‌ها است. نهادها و سازمان‌هایی نظیر مدرسه، ارتش، دانشگاه، دادگاه، نیروی انتظامی، شهرداری و مانند آن‌ها. میزان اعتمادی که مردم به نهادهای گوناگون دارند در بین جوامع متفاوت است و در طول زمان دستخوش تغییر می‌شود. گیدنز رویکرد اعتماد یا بی‌اعتمادی به نظام‌های خاص را تحت تأثیر شدید تجربه‌های افراد از نقاط دسترسی و همین‌طور دانش‌هایی می‌داند که از طریق رسانه‌های ارتباطی و دیگر منابع در دسترس افراد قرار دارند (Giddens, 2001).

دسته سوم موانع و عوامل مؤثر بر مشارکت زنان در طرح‌های اجتماعی محور، عوامل فردی می‌باشند. در این زمینه مطالعات پیشین از وجود موانعی مانند تعارض و فشار نقش‌های زنان در درون خانواده با مشارکت در اجتماع، فاصله محل زندگی زنان با محل

انجام فعالیت‌های مشارکت محور (Roosta & et al, 2010) و ویژگی جمعیتی مانند تعداد فرزندان، وجود فرزند خردسال در خانواده، وضعیت زناشویی (Roosta & et al, 2010) ، Nizamivand ؛Shadytalb & Kamali, 2004 ؛Mohammadi & Bagheri, 2012 ؛Chegini & Saraei, 2012 ؛Farahzad & et al, 2017 ؛Ikpi, 2020) یاد می‌کنند. همچنین برخی از مطالعات پیشین از متغیرهای تأثیرگذار فردی مانند افزایش آگاهی و سطح خودباوری زنان (Ghaffari & Turki Harchgani, 2010)، رضایت از زندگی و انسجام خانوادگی (Mohseni & et al, 2012)، مصرف رسانه‌ای (Mohseni & et al, 2012؛ 2015)؛ Ghanbari & et al, 2015)، استفاده از کنش‌ورزی رایزنانه و ارتباطی جهت اقناع مخاطب (Kadirzadeh & Rezazadeh, 2018) و ادراک زنان از کیفیت مشارکت و نحوه اثربخشی آن (Kadirzadeh & Rezazadeh, 2018؛ Atmiş & et al, 2006) به‌عنوان عوامل مؤثر بر مشارکت زنان در طرح‌های اجتماعی محور یاد کرده‌اند. مطالعه‌ی غفاری و ترکی هرچگانی (۱۳۹۰) نشان می‌دهد، عمده‌ترین عامل تأمین مشارکت، آگاهی و علاقه زنان و دختران و حاکمیت فرهنگ همیاری در جامعه است و تا زمانی که نتوان مردم را به این باور و یقین کشاند که مشارکت، تعاون و همیاری همه افراد می‌تواند به جامعه‌ای مرفه و سعادت‌مند دست یافت و تا زمانی که نتوان فرهنگ خود محوری و خودپسندی را در جامعه از میان برداشت، تأمین مشارکت زنان و دختران امکان‌پذیر نخواهد بود؛ بنابراین در راستای فهم عوامل تأثیرگذار بر مشارکت زنان در طرح‌های اجتماعی محور مانند ریحان شهر باید به مجموعه‌ای از عوامل تأثیرگذار فردی، اجتماعی و سیاسی توجه کرد.

ملاحظات نظری پژوهش

این مطالعه به‌صورت کیفی انجام می‌پذیرد و سعی در ارائه واقعیت اجتماعی از دیدگاه زنان ساکن در منطقه ۱۲ شهرداری تهران دارد، از این رو و برحسب دیدگاه معرفت‌شناسی حاکم بر رویکرد کیفی از بررسی نظریات موجود در زمینه پژوهش قصد اخذ فرضیه را ندارد و بیان نظریات در راستای صورت‌بندی مفاهیم و همچنین تطبیق نتایج پژوهش با نظریات موجود را دارد. لذا در این قسمت به تبیین ملاحظات نظری مرتبط با موضوع پژوهش که

نظریات مطرح در باب مشارکت است پرداخته می‌شود. بر اساس دیدگاه ساختگرایی مشارکت مردم جزئی از ساخت اجتماعی هر جامعه است. از منظر این رویکرد، روابط پایدار نهادینه‌شده در جامعه‌اند که میزان مشارکت افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند. مشارکت اجتماعی توده مردم، ساخت جامعه را حفظ می‌کند و موجب بقا و ادامه حیات آن می‌شود. برای بالا بردن مشارکت افراد یا گروه‌های اجتماعی باید تغییرات اساسی در ساخت‌های گوناگون جامعه ایجاد کرد (Sadeghi Fasai & Khademi, 2015) qtd.in the collection of articles on Iranian sociological issues 2013). به اعتقاد هومنز رفتارها نتیجه سود و زیان است. مشارکت، زمانی نهادی می‌شود که منافع حاصل از آن بر هزینه‌ها فزونی گیرد و مشارکت هنگامی از فرد سر می‌زند که در قبال آن پاداش دریافت کند (Tavasli, 1996:85). بر اساس دیدگاه میجلی (۱۹۸۶) و مک کلند (۱۹۶۳) مشارکت اجتماعی زنان تحت تأثیر مجموعه‌ای از متغیرهای متعامل واقع است که در پنج گروه مستقل اما مرتبط با یکدیگر قرار دارند. گروه نخست، ویژگی‌های فرهنگی-ارزشی زن است. این متغیرهای عبارت‌اند از: نظم‌گرایی، جمع‌گرایی و میل به کار گروهی، نوپذیری، تقدیرگرایی و عدالت‌جویی. گروه دوم، متغیرهای ویژگی‌های خانوادگی زن را مطرح می‌سازد که بر تمایل وی بر مشارکت اجتماعی و رفتار مشارکت اجتماعی او تأثیر گذارند. این متغیرها، پایگاه اجتماعی-اقتصادی خانواده، فرهنگ سیاسی خانواده، میزان پابندی خانواده به سنت‌ها، الگوهای تصمیم‌گیری خانواده و نقش زن در تصمیم‌گیری‌ها، بُعد خانواده، تعداد فرزندان و میزان انسجام خانوادگی را شامل می‌شود. گروه سوم متغیرها شامل آن دسته عوامل جمعیتی، اجتماعی و اقتصادی نظیر سن، پایگاه اجتماعی-اقتصادی زن، وضعیت تأهل، مدت اقامت در شهر، سابقه مشارکت و میزان استفاده فرد از رسانه‌ها است که برای هر تحلیل جامعه‌شناختی از مشارکت اجتماعی ضروری به نظر می‌رسند. گروه چهارم، متغیرهای روان‌شناختی اجتماعی هستند. این دسته از متغیرها به زمینه‌ای گسترده‌تر از یک تحلیل جامعه‌شناختی از فرایند مشارکت اجتماعی توجه دارد. در این گروه، نیاز به موفقیت، احساس خود اثربخشی، سبقت‌جویی و میل به اثبات برتری فردی و بیگانگی اجتماعی به‌عنوان متغیرهای روان‌شناختی اجتماعی هم‌زمان

بر درجه و تمایل فرد به مشارکت اجتماعی و رفتار واقعی مشارکت اثرگذارند. گروه پنجم، بیشتر تمایل فرد به مشارکت اجتماعی را نشان می‌دهند و بر تمایلات اولیه و آمادگی روانی برای عمل واقعی مشارکت دلالت دارد. بدیهی است که تحقق عمل مشارکت از جمله رفتار واقعی مشارکت اجتماعی در زمینه‌هایی صورت می‌گیرد که بر موارد قانونی، عرفی، مکانی و اقتصادی شمول دارد. این زمینه‌ها همچنین شامل محدودیت‌ها و موانع مشارکت اجتماعی زنان نیز هست که می‌توانند تمایل به مشارکت و یا عمل واقعی مشارکت را تحت تأثیر قرار دهند (Majili 1986 and McClelland qtd.in Shadytalb & Kamali, 2004). (1963).

اینکلهارت رابطه بین اعتماد و مشارکت را مورد توجه قرار داد. به نظر او اعتماد به یکدیگر از عوامل مؤثر در مشارکت است، زیرا به واسطه اعتماد رفتارها قابل پیش‌بینی می‌گردد و در نتیجه حوزه‌ی کنش و تصمیم‌گیری تقویت می‌گردد. در اینجا پرداختن به مفهوم اعتماد امری لازم و ضروری می‌باشد. اعتماد یکی از جنبه‌های مهم روابط انسانی و اجتماعی در میان افراد، گروه‌ها و نهادهای اجتماعی است و در جریان تعاملات اجتماعی و کنش اجتماعی و کنش متقابل بین افراد و گروه‌های اجتماعی، نقش مهمی را در ایجاد نظم و همبستگی اجتماعی و نیز حفظ آن‌ها بر عهده دارد (Moaidfar & Mohseni Tabrizi, 2017). Ghalibi, 2017). گیدنز مفهوم اعتماد نهادی را مطرح کرد. به عقیده گیدنز مشخصه عصر مدرن اعتماد بالقوه است و منابع اصلی اعتماد در جوامع سنتی، اهمیت خود را در جوامع مدرن صنعتی از دست داده‌اند. از نظر گیدنز، قابلیت اعتماد به دو نوع است. نوع اول قابلیت اعتمادی است که میان افرادی که خوب همدیگر را می‌شناسند و بر مبنای آن آشنایی طولانی برقرار می‌شود، یعنی افرادی که صلاحیت لازم را برای قابل اعتماد بودن در نظر همدیگر به اثبات رسانیده‌اند. نوع دوم قابلیت اعتماد بر مبنای مکانسیم‌های از جا کننده چیزی دیگر است، هر چند در اینجا نیز اعتمادپذیری عامل مهمی است (Giddens, 2001:91). اعتماد نهادی، حالت انتزاعی اعتماد به نهادها و سازمان‌ها است. نهادها و سازمان‌هایی نظیر مدرسه، ارتش، دانشگاه، دادگاه، نیروی انتظامی، شهرداری و مانند آن. میزان اعتمادی که مردن به نهادهای گوناگون دارند در بین جوامع متفاوت است و در طول

زمان دستخوش تغییر می‌شود. هم‌چنین نوعی از اعتماد به نهادها وجود دارد که اعتماد رویه‌ای نامیده می‌شود. اعتمادی که در اعمال یا رویه‌های نهادی شده بر مبنای این اعتقاد وجود دارد که اگر از این رویه‌ها و اعمال پیروی شود، بهتر نتایج حاصل خواهد شد؛ مانند اعتماد به شیوه مردم سالارانه به‌عنوان بهترین شیوه برای تأمین منافع بزرگ‌ترین بخش از جمعیت و کسب مستدل‌ترین توافقات در میان منافع متعارض، یا اعتماد به درستی فرآیندهای قانونی به‌عنوان بهترین ابزار نیل به داوری موجه و عادلانه. البته بی‌اعتمادی نیز ممکن است معطوف به چنین رویه‌هایی شود؛ مانند واگذاری امتیازات دولتی به مؤسسات صنعتی که متضمن بی‌اعتمادی است (Sharapour & et al, 2017؛ Zatomka 1386: 83). (qtd.in).

مطالعه پیشینه پژوهش و مبانی نظری صورت گرفته در راستای شناخت بهتر مسئله پژوهش یعنی موانع مشارکت زنان در طرح‌های اجتماعی محور است اما همان‌گونه که در طرح مسئله بیان گردید؛ همه این موانع از معبر ذهنی کنشگران اجتماعی عبور می‌کند و آن‌ها به آن رنگ و شکل خاصی می‌دهند. در این راستا شناخت رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی در فهم مسئله پژوهشی و در ادامه فرایند تحقیق لازم و ضروری است. بر اساس دیدگاه برساخت‌گرایی اجتماعی هیچ‌چیز عادی و معمولی در روند رخداد و بررسی وقایع اجتماعی وجود ندارد و هیچ مسئله اجتماعی از زاویه دید پژوهشگر اجتماعی، نباید عادی و بدیهی تلقی شود. این رویکرد با تأکید بر مسئله معنا که در واقع متغیر کلیدی این رویکرد به شمار می‌آید تلاشی پدیدارشناسانه، عمل‌گرایانه، نسبیست‌گرا و البته انتقادی در نگرش و تحلیل پدیده‌ها و وقایع اجتماعی است (Naqibzadeh & Khokhjan, 2012:11). در این رویکرد مسائل اجتماعی و فرهنگی به‌مثابه برساخته‌های دست‌جمعی، ادراکات و معانی ذهنی و میان‌ذهنی تلقی می‌شوند (Vadahir & et al, 2011). بر اساس این دیدگاه برای اینکه بتوان یک مسئله اجتماعی را شناخت، بایستی در کنار این شناخت، درک و تصور گروه‌ها و انسان‌های درگیر در آن پدیده نیز، نسبت به موقعیت و شرایط خود، مورد تحلیل قرار دارد. برای مثال فهم زنان از مشارکت در طرح ریحان شهر چگونه است؟ از دیدگاه زنان موانع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر کدام‌اند؟ یا آن‌ها کدام راحل‌ها را برای

افزایش مشارکت زنان در طرح ریحان شهر مؤثر می‌دانند؟ سؤالاتی از این قبیل، به ذهنیتی که زنان در مورد مشارکت دارند، به آن اهمیت می‌دهند و یا آن را برجسته می‌سازند بستگی دارد. تأکید رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی بر نسیت‌گرایی به‌جای واقع‌گرایی است و این که واقعیت چیزی است که در ذهن افراد خلق می‌شود. در واقع نسبی‌گرایی بر آن است که این واقعیت حتی در صورت وجود برای انسان‌ها قابل دسترس نیست؛ آنچه در دسترس ماست صرفاً بازنمایی‌های گوناگون از جهت اجتماعی است (بر، ۱۳۹۸: ۴۵). روش کیفی به‌ویژه استراتژی نظریه‌مبنایی به دنبال کسب درکی از معناهای الحاقی به عمل‌ها و برداشت‌های افراد به‌واسطه مشاهده، خواندن و یا شنیدن در مورد اندیشه‌ها، احساسات، باورها، ارزش‌ها و پیش‌فرض‌های عام آن‌هاست (Creswell, 2011)؛ که متناسب با رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی است؛ بنابراین با توجه مطالب گفته‌شده پژوهش حاضر با مبنا قرار دادن روش کیفی و استراتژی نظریه‌مبنایی به دنبال رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی برای فهم موانع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر منطقه ۱۲ است.

روش

روش این پژوهش که به‌منظور شناخت و فهم عمیق نسبت به موانع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر صورت گرفته است از نوع کیفی بوده و پژوهشگران از استراتژی نظریه‌مبنایی جهت بررسی آن بهره گرفته‌اند. در این استراتژی نظریه‌ها بیشتر از آنکه وابسته به ساختارهای تحلیلی، طبقه‌ها یا متغیرهای نظریه‌های از پیش موجود باشند، وابسته به داده‌ها و زمینه پژوهش هستند (Strauss & Corbin, 2011: 34)؛ بنابراین در این روش، پژوهشگر کار را با نظریه‌ای که از قبل در ذهن دارد شروع نمی‌کند، بلکه کار را در عرصه واقعیت و کنش با زنان مشارکت‌کننده آغاز می‌کند و اجازه می‌دهد تا نظریه از درون داده‌هایی که گرد می‌آورد، پدیدار شود (Creswell, 2011). انتخاب این روش بر مبنای تحلیل میکروسکوپی یافته‌ها و نظریه‌سازی است که به محقق این امکان را می‌دهد تا به معاینه دقیق سطر به سطر، عبارت به عبارت و کلمه به کلمه پرداخته و مقوله‌های مرکزی را

گسترش دهد. همچنین، ساختار پژوهش نیز بر مبنای نضج و اصول پارادایم تفسیرگرایی اجتماعی تعیین شده است. در این پارادایم، دنیای کنشگران در مرکز قرار دارد و مفاهیم و مقوله‌ها در ساحت مکانیسم، علل، راهبرد و پیامد صورت‌بندی شده‌اند.

میدان مطالعه تحقیق حاضر منطقه ۱۲ شهر تهران است. محله‌های این منطقه به ترتیب شامل محله‌های دروازه شمیران با جمعیت ۳۳۶۳۷ در آخرین سرشماری، ایران با جمعیت ۲۲۶۰۰، بهارستان با جمعیت ۱۵۱۲۸، فردوسی با جمعیت ۷۶۳۷، آبشار با جمعیت ۲۴۱۸۶، امامزاده یحیی با جمعیت ۱۱۳۱۸، پامنار با جمعیت ۲۰۴۵، قیام با جمعیت ۱۹۳۵۵، سیروس با جمعیت ۸۸۵۵، بازار با جمعیت ساکن ۴۲۷۳، سنگلج با جمعیت ۲۵۰۴۰، کوثر با جمعیت ۲۶۶۲۳، هرنندی با جمعیت ۲۴۴۷۹ و تختی با جمعیت ۲۴۵۸۴ می‌باشند. برای گردآوری داده‌های موردنیاز این تحقیق از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده شده است. هر چند سؤالات ابتدایی تحقیق از چارچوب نظری، مطالعات پیشین و مشورت با خبرگان استخراج شده ولی در طول انجام مصاحبه بیشتر اوقات مصاحبه‌شونده با توجه به روند مصاحبه‌ها با مشارکت‌کنندگان به صورت خود به خودی سراغ بیان مطالب دیگری می‌رفت که اطلاعات ارزنده‌ای در اختیار محقق قرار می‌داد و محقق نیز در پیگیری این سرنخ‌ها با مصاحبه‌شونده همراهی می‌کرد. به عبارتی برخی از سؤالاتی که در مصاحبه‌های انتهایی از مصاحبه‌شونده‌ها پرسیده می‌شد به‌هیچ‌وجه در مصاحبه‌نامه اولیه بیان نشده بودند و در طول جریان تحقیق و از دل مصاحبه‌های اولیه سر برآوردند. به عبارتی دیگر سؤالات تحقیق در فرایند مصاحبه‌ها با مشارکت‌کنندگان مورد پالایش قرار می‌گرفت؛ بنابراین سؤالات ابتدایی حالت راهنمایی داشته و انتخاب سؤالات در یک فرایند چرخه‌ای صورت گرفته و برای محقق این امکان را فراهم ساخته که به‌طور مداوم با داده‌ها در تعامل باشد.

برای نمونه‌گیری از نمونه‌گیری نظری و هدفمند استفاده شد؛ چراکه محقق به صورت هدفمند سراغ مشارکت‌کنندگانی رفته که بیشتر اطلاع را در مورد موضوع تحقیق داشته‌اند. درواقع محقق برای به دست آوردن داده‌های معتبر سعی کرده است که با افرادی مصاحبه کند که بتوان اطلاعات دقیق و صادقانه‌ای از آن‌ها دریافت کرد. در این پژوهش در مجموع با ۳۵ مشارکت‌کننده مصاحبه عمیق انجام شده است که به صورت نمونه‌گیری نظری انتخاب

شده‌اند. افراد انتخاب‌شده برای مصاحبه برای رسیدن به اشباع نظری و دستیابی به اطلاعات دقیق‌تر به چند دسته تقسیم شدند. دست اول شامل افرادی بودند که درون شهرداری در رابطه با امور بانوان مسئولیت داشته یا در انجام برنامه‌های مورد نظر مسئولیت اجرایی داشته‌اند. این افراد به‌عنوان مسئولیت اجرایی منطقه در پژوهش حاضر نام‌گذاری می‌شوند. دسته دوم افرادی بودند که هم در زمینه طرح‌های اجتماعی محور به‌ویژه ریحان شهر همکاری داشته و خود نیز در برخی از آن‌ها به‌عنوان شرکت‌کننده حضور داشته‌اند؛ که در این پژوهش به‌عنوان فعال و کنشگر منطقه نامیده می‌شوند. دسته سوم کسانی بود که فقط در برگزاری طرح‌های اجتماعی محور به‌ویژه ریحان شهر همکاری داشته‌اند که به‌عنوان کنشگر در پژوهش حاضر شناخته می‌شوند. دسته چهارم مشارکت‌کنندگانی بودند که فقط در طرح‌ها یا کارگاه‌های اجتماعی محور مانند ریحان شهر حضور داشته‌اند که به‌عنوان فعال منطقه در تحقیق حاضر شناخته می‌شوند و در نهایت دسته پنجم به‌عنوان ساکنین محله می‌باشند که نه در برگزاری کارگاه‌ها یا فعالیت‌های اجتماعی محور مشارکت و نه حضور داشته‌اند. برای این موارد از مصاحبه گروهی استفاده شده است. در مجموع در این پژوهش ۱۵ مصاحبه فردی انجام شده‌اند که از این مجموع سه مورد به‌عنوان مسئولیت اجرایی منطقه، پنج مورد کنشگر و فعال منطقه، چهار مورد فعال منطقه و سه مورد کنشگر منطقه بوده‌اند. البته تمامی مشارکت‌کنندگان به‌عنوان ساکنین محله نیز می‌باشند. همچنین پنج مصاحبه گروهی در گروه‌های چهار نفره در محله‌های بهارستان، فردوسی، ایران، آبشار و دروازه شمیران با توجه به ویژگی‌های نمونه‌گیری نظری انجام گرفته است.

برای مسئله اعتباریابی پژوهش چند نکته در نظر گرفته شده است. یکی از معیارهای اعتمادپذیری نتایج در روش کیفی، باورپذیری است که به میزان باورپذیری یافته‌ها و تفسیرهای ارائه‌شده توسط محققان اشاره دارد. باورپذیری نتایج در روش کیفی به میزانی که داده‌ها، تفسیرها و نتایج توسط افراد دیگری که در حوزه موردبررسی فعالیت می‌کنند، قابل قبول و قابل اعتماد باشند، مرتبط است. علاوه بر این داده‌ها بعد از کدگذاری در اختیار سه پژوهشگر کیفی قرار داده شده است که تا کدها را به لحاظ اعتباریابی موردبررسی قرار

دهند و در این زمینه پیشنهادهای لازم داده و اعمال شده است. علاوه بر این استفاده از راهبردهای مشارکت بلندمدت، مشاهده و یادداشت‌برداری، توصیف عمیق از کلیه جزئیات تحقیق و ازجمله روش‌هایی هستند که محقق در این پژوهش از آن‌ها استفاده کرده است.

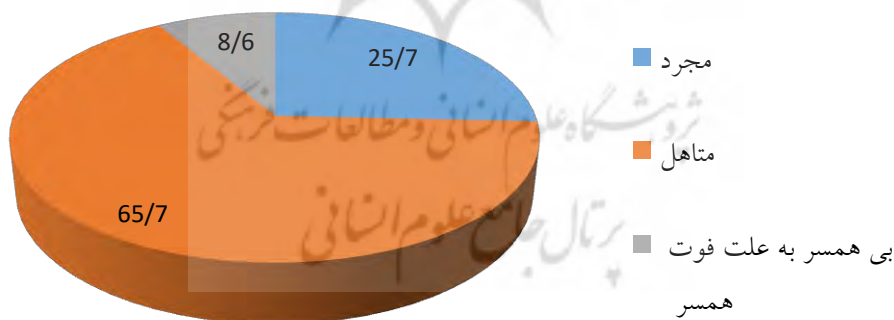
یافته‌ها

در جدول ۱ و نمودارهای ۱ تا ۳ ویژگی‌های جمعیتی و اجتماعی مشارکت‌کنندگان در پژوهش آمده است. میانگین سنی مشارکت‌کنندگان ۴۲/۳ سال و میانگین تعداد فرزندان آن‌ها ۱/۴ فرزند به ازای هر زن و میانگین طول مدت اقامت آن‌ها در منطقه ۲۳/۴ سال است.

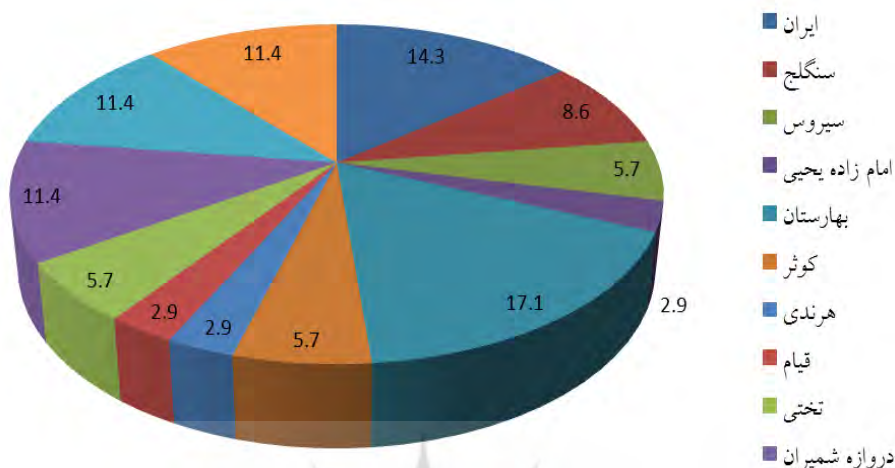
جدول ۱. مشخصات سنی، فرزندان و طول مدت اقامت مشارکت‌کنندگان در پژوهش

۴۲/۳	میانگین سنی
۱/۴	میانگین تعداد فرزندان
۲۳/۴	میانگین طول مدت اقامت در منطقه

شکل ۱. توزیع مشارکت‌کنندگان با توجه به وضعیت زناشویی

شکل ۲. توزیع مشارکت‌کنندگان در پژوهش با توجه به محله سکونت

بر اساس توزیع مشارکت‌کنندگان با توجه به وضعیت زناشویی ۶۵/۷ درصد متأهل و ۲۵/۷ درصد مجرد بوده‌اند. در این میان ۸/۶ درصد پاسخگویان بی‌همسر به علت فوت همسر بوده‌اند که عمدتاً در سنین سالخوردگی قرار داشته‌اند. بر اساس توزیع متغیر سطح تحصیلات در بین مشارکت‌کنندگان بیشترین درصد در طبقه تحصیلات لیسانس ۳۷/۱ درصد و در مرتبه بعد دیپلم با ۲۵/۷ درصد قرار داشته‌اند. همچنین با توجه به توزیع مشارکت‌کنندگان در پژوهش می‌توان گفت تقریباً سعی بر آن شده است که از تمامی محله‌ها مشارکت‌کنندگانی در آن قرار داشته باشند و طبیعتاً محله‌هایی که مشارکت‌کنندگان در آن‌ها بیشتر بوده است نیز شامل محله‌هایی است که در آن‌ها مصاحبه‌های گروهی انجام شده است.

در جدول ۲ مفاهیم، کدهای محوری و کدهای گزینشی مرتبط با موانع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر منطقه ۱۲ آمده است. همان‌گونه که در جدول مذکور مشاهده می‌گردد کدهای گزینشی به ترتیب شامل ۱- چالش‌های و زمینه‌های اجتماعی- فرهنگی شامل کدهای محوری ترجیح مسائل فردی بر مسائل محله، تعارض و فشار نقش، فهم شهرداری به مثابه نهاد خدماتی تا اجتماعی ۲- مسائل ساختاری بازدارنده شامل کدهای محوری: برنامه‌های بی‌ثبات، بی‌اعتمادی نهادی، مسائل درون‌سازمانی و بی‌قدرتی در نردبان

قدرت ۳- پنداشت‌ها و باورهای کاهنده مشارکت در کنشگران شامل کدهای محوری: عدم باور به اثربخش بودن طرح و پنداشت نمایشی بودن طرح و ۴- مسائل مربوط به ماهیت طرح شامل کدهای محوری: عدم بازخوردهای مثبت از طرح‌های قبلی، اطلاع‌رسانی نامتناسب، مسائل دیده نشده، مبهم بودن طرح ریحان شهر، عدم توجه به میزان توانمندی مشارکت کنندگان، ایده آل گرایی به جای واقعیت گرایی، پولی سازی ریحان شهر، نادیده گرفتن زمینه‌های اجتماعی، در حال تکوین بودن، پیچیدگی در آغاز طرح، پیچیدگی در حین اجرا طرح و پیچیدگی فناوری طرح می‌باشند که هر کدام از موارد ذکر شده در پایین توضیح داده خواهند شد.

جدول ۲. مفاهیم، کدهای محوری و کدهای گزینشی موانع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر،

منطقه ۱۲

کدهای گزینشی یا انتخابی	کدهای محوری	مفاهیم
چالش‌ها و زمینه‌های اجتماعی- فرهنگی	ترجیح مسائل فردی بر مسائل محله	گرفتن طرح‌های به اسم خودشان
		اولویت مسائل شخصی بر مسائل محله توسط افراد
		تضعیف روحیه اجتماعی
	تعارض و فشار نقش فهم شهرداری به مثابه نهاد خدماتی تا اجتماعی	اولویت رسیدن به خود
		وجود فرزند خردسال
		شهرداری به مثابه مسئول فاضلاب شهرداری به مثابه مسئول آسفالت خیابان (۲)
مسائل ساختاری بازدارنده	برنامه‌های بی ثبات	کوتاه مدت بودن طرح‌ها
		ناتمام ماندن طرح‌های قبلی و شروع مرحله جدید
	بی اعتمادی نهادی	مشارکت کم مردم با نهادهای دولتی از جمله شهرداری
		کم بودن مشارکت مردم با نهادها
		وعده‌های تحقق نیافته
		عدم اعتماد
		پنداشت ترس از دزدیده شدن طرح
عدم تمایل به همکاری با شهرداری (۲)		

مفاهیم	کدهای محوری	کدهای گزینشی یا انتخابی
پنداشت طرح برای رزومه سازی (۱۵)		
چه کاره بودن اداره بانوان در طرحی که ماهیت سلامت محور دارد	مسائل درون‌سازمانی	
کافی نبودن نامه‌نگاری برای حل تعارضات درون‌سازمانی		
پیچیدگی و سیستم بروکراسی (۵)		
عدم در اختیار گذاشتن ابزار لازم جهت اجرا طرح		
کندی در پیگیری طرح		
عدم اطلاع‌رسانی دقیق در فرایند طرح		
عدم حمایت‌های لازم (۲)		
عدم پیگیری منطقه (۳)		
اجرایی کردن طرح اداره کل توسط منطقه	بی‌قدرتی در نردبان قدرت	
دستورالعمل از سوی اداره کل (۲)		
پیروی از دستور اداره کل		
ثابت بودن افراد فعال در سرای محلات	عدم باور به اثربخش بودن طرح	
وجود کم کنشگران محلی فعال (۲)		
فکر می‌کردند کار مهمی نیست	پنداشت‌ها و باورهای کاهنده مشارکت در کنشگران	
شرکت افراد ثابت در کارگاه‌ها (۲)		
پنداشت سپاهی لشکر بودن افراد مشارکت‌کننده در کارگاه‌ها		
پنداشت طرح به‌عنوان دوباره برای عکس گرفتن (۳)		
ندادن بازخورد از روند طرح‌های قبلی (۲)	عدم بازخوردهای مثبت از طرح‌های قبلی	
نتیجه نگرفتن از طرح قبلی کنشگر		
خروجی نداشتن طرح‌ها (۶)	مسائل مربوط به ماهیت طرح	
عدم استقبال جوانان از این طرح		
تکیه بر سرای محله‌ها		
تکیه بر سرای محله‌ها		
عدم اطلاع‌رسانی به همه افراد (۲۴)	اطلاع‌رسانی نامتناسب	

مفاهیم	کدهای محوری	کدهای گزینشی یا انتخابی
استفاده از پوستر و بنر و عدم توجه به آن		
توجه افراد ثابت محلی به پوستر و بنرها		
ادامه روند تبلیغاتی پوستر و بنر		
چیزی در نیامدن از پوسترها و بنرها		
عدم وجود یک سایت برای انعکاس فعالیت‌های انجام شده		
ناشناخته بودن طرح برای مردم (۳)		
عدم تفکیک افراد با توجه به دانش و تخصص	مسائل دیده نشده	
دارای شرایط خاص بودن تسهیلگر		
عدم دسته‌بندی طرح‌ها		
دغدغه‌های ریزی که دیده نمی‌شود		
هزینه‌بر بودن فرایند آموزش در ریحان شهر	مبهم بودن طرح ریحان شهر	
برآورد نکردن هزینه و از عهده طرح بر نیامدن		
چیزی از طرح متوجه نشدن (۳)		
عدم روشن بودن طرح برای کنشگران (۲)	عدم توجه به میزان توانمندی مشارکت‌کنندگان	
تمرکز بیشتر کارگاه‌ها بر طرح نامه‌نویسی و پروپوزال نویسی		
عدم داشتن مهارت‌ها پایه برای طرح (۴)		
پیدا کردن یک فرد واسط جهت کمک		
عدم توجه به توانایی‌های افراد محله	ایده آل‌گرایی به جای واقعیت‌گرایی	
عدم آموزش عملی پروپوزال نویسی		
کمال‌گرایی در دستورالعمل		
ایده آل‌گرایی در دستورالعمل		
تفاوت بین واقعیت با آنچه اتفاق می‌افتد	پولی سازی ریحان شهر	
بالا بودن انتظارات		
ایده آل‌گرایی و عدم مطابقت با واقعیت		
گرفتن روحیه مشارکت با پولی شدن ریحان شهر (۲)		
زیاد نکردن ذی‌نفع‌ها برای ندادن حق‌الزحمه		

مفاهیم	کدهای محوری	کدهای گزینشی یا انتخابی
سختی نشان دادن فرایند پیشرفت در فعالیت‌های اجتماعی	نادیده گرفتن زمینه‌های اجتماعی	
عدم در نظر گرفتن شرایط ساختاری موجود		
عدم توجه به بافت اجتماعی مناطق		
عدم پختگی لازم	در حال تکوین بودن	
در مراحل ابتدایی طرح بودن (۲)		
جدی نگرفتن طرح (۲)		
خواستن اطلاعات فراوان (۲)	پیچیدگی در آغاز طرح	
دشواری تیم سازی		
چرخاندن دغدغه فرد برای جا گرفتن آن در طرح ریحان شهر		
زمان بر بودن طرح‌ها تا عملیاتی شدن		
سختی تعریف پروژه برای بانوان فعال محلی (۲)		
عقب‌نشینی در مرحله اول	پیچیدگی در حین اجرا طرح	
طولانی بودن فرایند طرح		
دشواری‌های بارگذاری پروژه در سامانه بعد از تعریف پروژه	پیچیدگی فناوری طرح	

۱- چالش‌ها و زمینه‌های اجتماعی - فرهنگی
 چالش‌ها و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی اگرچه برخاسته از طرح ریحان شهر نیست اما به‌عنوان یک عامل زمینه‌ای می‌تواند بر مشارکت زنان در این طرح تأثیرگذار باشد. هرکدام از این چالش‌ها و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی در پایین توضیح داده می‌شود.

ترجیح مسائل فردی بر مسائل محله

ترجیح مسائل فردی بر مسائل محله یا به عبارتی فردگرایی می‌تواند بر کاهش تمایل افراد به مسائل جمعی و محله تأثیرگذار باشد. مشارکت‌کننده شماره ۱۱ در رابطه با اولویت مسائل شخصی و منفعت‌طلبی این چنین می‌گوید: افراد در جلسه‌ها مثلاً به من می‌گفتند

طرح‌ها را شهرداری می‌گیرد به اسم خودشان طرح را اجرا می‌کند. مشارکت‌کننده اول در رابطه با اولویت مسائل شخصی بر مسائل محله توسط افراد این‌گونه بیان می‌کند: وقت‌هایی بازدیدهای میدانی می‌رویم در محلات و از نحوه گشتن و کت و شلوار متوجه می‌شوند که شهرداری هستند و بعضی‌ها هستند که دغدغه محله‌شان را دارند و آن‌ها دغدغه‌هاش را بیان می‌کنند و می‌پرسند که شهرداری هستید مثلاً من در اینجا تراکم گرفتم و... آخر هم مشکل شخصی را بیان می‌کنند. مشارکت‌کننده شماره ۸ نیز در رابطه با اولویت رسیدن به خود این‌چنین بیان می‌کند: خانمی که هر روز به فکر رسیدن به خودش هست زمانی برای این جور کارها ندارد.

تعارض و فشار نقش

زنان هم در جامعه و هم در درون خانه مسئولیت‌های متعددی بر عهده دارند. رسیدن به همه این نقش‌ها می‌تواند آن‌ها را با تعارض و فشار نقش روبرو کند. هم‌زمانی نقش‌ها و مسئولیت‌های متفاوت و چندگانه همسری، مادری و کاری، زنان شاغل را با پدیده فشار نقش و تعارض کار و مادری مواجه می‌کند. در چنین شرایطی مشارکت در طرح ریحان شهر دشوار می‌شود. مشارکت‌کننده شماره ۱۱ در پاسخ به سؤال کسانی هستند که مانع داشته باشند مثلاً بگویند چون ما بچه کوچک داریم نمی‌توانیم در این طرح‌ها شرکت کنیم؟ به صورت روشن و با قاطعیت می‌گوید: بله هستند. مشارکت‌کننده چهارم نیز کمبود وقت زنان را در این زمینه یک چالش اساسی می‌داند. وی در این زمینه می‌گوید: یک مقداری خانم‌ها از نظر وقت مشکل دارند یا شاغل هستند یا خانه‌دار هستند. مشارکت‌کننده چهارم از مصاحبه دوم گروهی نیز شاغل بودن زنان را یکی از دلایل مشارکت پایین آن‌ها در طرح‌های اجتماعی محور شهرداری می‌داند.

فهم شهرداری به مثابه نهاد خدماتی تا اجتماعی

گاه چنین تصور می‌شود که شهرداری نهادی است که برای انجام فعالیت‌های خدماتی و عمرانی است و اغلب با وجود آنکه شهرداری در زمینه اجتماعی و فرهنگی فعالیت‌های

متعدد انجام می‌دهد و حتی بخش مهمی از ساختار اداری آن را معاونت‌های اجتماعی و فرهنگی شکل می‌دهد، کمتر برای مردم شناخته شده‌اند. تعدادی از مشارکت‌کننده شناخت درستی از ریحان شهر و فعالیت اجتماعی محور ندارند. در این رابطه مشارکت‌کننده شماره ۲ از مصاحبه گروهی اول در پاسخ به سؤال اینکه پیشنهادهای شما برای بهتر شدن طرح‌های مشارکتی اجتماعی مانند ریحان شهر چه مواردی هست؟ این گونه پاسخ می‌دهد: مثلاً دم مترو ابن سینا که من هر روز از آنجا رد می‌شوم بوی فاضلاب خیلی بدی می‌آید این موارد را باید شهرداری مدیریت کند. یا نفر سوم مصاحبه گروهی چهارم این گونه بیان می‌کند: از محله‌ها شروع کند و وضع خیابان‌ها و پارک‌ها را هم درست کند و بعد به فکر طرح گرفتن باشد من پدرم چندبار در این خیابان‌ها به خاطر آسفالت‌های نامناسب تصادف کرد.

۲- مسائل ساختاری بازدارنده

مسائل ساختاری هم می‌تواند در حوزه شهرداری و هم از بیرون از آن بر مشارکت زنان در طرح ریحان شهر تأثیرگذار باشد. مسائل ساختار می‌تواند طیف متعدد را داشته باشد. در زیر مقوله‌های محوری که در این ارتباط شناسایی شده‌اند شرح و تفسیر می‌شوند.

برنامه‌های بی‌ثبات

هرگونه برنامه‌ای برای رسیدن به اهداف نیازمند استمرار و ثبات است. مقطعی بودن و بی‌ثباتی در این زمینه مانع اساسی در مشارکت زنان است. در این رابطه مشارکت‌کننده اول بر کوتاه‌مدت بودن برنامه‌های طرح ریحان شهر اشاره دارد: ما اجراکننده‌ی طرح نیستیم ما تسهیلگر هستیم در خصوص آن فرد طرح را بدهد و این طرح رو به اجرا برود و یک بخشی از فرایند مالی اش را مطمئناً همه‌ی پولی که لازم دارد نیست. طرح‌های ما بازه‌های کوتاه‌مدت است. مشارکت‌کننده یازدهم از ناتمام ماندن مرحله قبل و شروع مرحله جدید می‌گوید: طرح ریحان شهر هنوز به مرحله اجرا نرسیده و طرح من هم هنوز پذیرفته نشده است اما دوتا از خانم‌ها که بودند و طرح‌هایشان پذیرفته شده بود هنوز به مرحله عملیاتی و

اجرا نرسیده است و باز دوباره دیدم که ریحان شهر سه باز آمده است ولی آن خانمی که پارسال طرحش قبول شد هنوز دنبال جا می‌گردد.

بی‌اعتمادی نهادی

اعتماد فقط در بین مردم و روابط آن‌ها نیست بلکه شکل تعمیم‌یافته‌تری از اعتماد وجود دارد و آن اعتماد نهادی است که اعتماد مردم را به نهادهایی مانند شهرداری، بانک، دولت و ... در بر می‌گیرد. مشارکت‌کننده اول در این رابطه بیان می‌دارد: الان هم که مشارکت با همه نهادهای دولتی از جمله شهرداری که همیشه این مشکل بوده است توسط خانم‌ها خیلی کم است. مشارکت‌کننده سوم در این رابطه می‌گوید: یکی اینکه شاید در طی سال‌ها افرادی که همکاری می‌کردند به‌عنوان کنشگر محله حتی با نیت عام‌المنفعه یعنی حتی بدون چشم‌داشت شاید یک وعده‌هایی داده شده است یا قرار بوده اتفاق بیفتاد اما انجام نشده. مشارکت‌کننده چهارم از مسئله ترس از دزدیده‌شده طرح می‌گوید: مسئله‌ی دیگر این است که خود طرح‌ها معمولاً تصویب نمی‌شود و همین باعث می‌شود خود طرح دزدیده شود. مشارکت‌کننده ۱۲ نیز این‌گونه بیان می‌کند: و مشارکت با شهرداری هم کم است یعنی افراد دوست ندارند بیایند و در کنار شهرداری باشند. مشارکت‌کننده ۱۳ در پاسخ به نظر شما طرح ریحان شهر موفقیت‌آمیز بوده است؟ این چنین پاسخ می‌دهد: نه چون هیچ بازدهی و خروجی نداشته است. یک خانم می‌آید آنجا صحبت می‌کند و هزینه‌اش را می‌گیرد و می‌رود و افراد هم میوه و شیرینی‌شان را می‌خورند و می‌روند و دغدغه‌ی این کار را ندارند فقط برای رزومه سازی است. وی در ادامه این چنین ادامه می‌دهد: همه‌ی این سؤالاتی که شما پرسیدید در یک چیز خلاصه می‌شود آن‌هم بی‌تعهدی و بی‌مسئولیتی و نداشتن دغدغه؛ یعنی برایشان مهم نیست فقط می‌خواهند بگویند ما فلان کار را انجام دادیم فقط و رزومه بسازند.

مسائل درون‌سازمانی

مسائل درون‌سازمانی هم از جمله عوامل ساختاری است که بر مشارکت در طرح ریحان

شهر تأثیرگذار است. مشارکت‌کننده اول در این زمینه می‌گوید: الان فکر کنید مثلاً طرحی ماهیت سلامت‌محور دارد ما تازه می‌خواهیم وارد اجرا شویم اداره کل سلامت می‌گوید اداره کل بانوان چیکار دارد که وارد حیطه‌ی من شده است یعنی آسیب‌های این‌چنینی زیاد داریم. مشارکت‌کننده سوم در این زمینه می‌گوید: یک سری دیگر از افراد به دلیل فرایند اداری این طرح مثل بارگذاری و پروپوزال کناره‌گیری کردند. مشارکت‌کننده پنجم در این رابطه می‌گوید: طرح را وسط می‌آورند اما ابزار کار را برای کسی که می‌خواهد انجام دهد نمی‌گذارند و به این صورت که امکانات نمی‌دهند فرد را خسته می‌کنند. مشارکت‌کننده هشتم در این رابطه می‌گوید: یک موردش که من خودم مشکل داشتم این بود که خیلی دیر به ما خبر دادند که طرح پذیرفته شده است یعنی چهار ماه بعد به من زنگ زدند و این مورد را اطلاع دادند و به نظرم زمان خیلی زیادی بود و من گفتم من اصلاً از آن فضا درآمدم و فکر کردم طرح من قبول نشده است. این کندی پیگیری‌ها مسئله جدی بود. مشارکت‌کننده نهم نیز بیان می‌کند: از پارسال تا حالا هم اصلاً تماس نگرفتند که پیگیری کنند. من طرحی نوشتم و تحویل دادم ولی اطلاع ندادند که چی شد در آخر.

بی‌قدرتی در نردبان قدرت

احساس بی‌قدرتی و ابزار لازم را در اختیار کنشگران قرار ندادن یکی از عواملی است که می‌تواند بر مشارکت ریحان شهر تأثیرگذار باشد. احساس قدرت در نردبان قدرت نیازمند آن است که نظرات و پیشنهادهای کنشگران اجتماعی جدی گرفته شده و در فرایند مدیریت شهری اعمال گردد. در این رابطه یکی از مشارکت‌کنندگان بیان می‌کند: طرح ریحان شهر از سوی اداره کل در قالب یک دستورالعمل می‌آید بعد در منطقه باید زمینه‌های اجرایی شدن آن را فراهم شود. حالا اداره کل به چند سال است که این کار را کرده است و در منطقه مجبور بوده است کار را به انجام برساند و خودمون کمک کردیم شاید خیلی متوجهی این آسیب نمی‌شود.

۳- پنداشت‌ها و برساخت‌های کاهنده مشارکت در کنشگران

پنداشت‌ها و برساخت‌هایی که کنشگران اجتماعی از یک پدیده دارند بر عملکرد آن‌ها تأثیرگذار است. اینکه آن‌ها چه برساختی از ریحان شهر دارند بر مشارکت آن‌ها تأثیرگذار می‌تواند باشد. در این زمینه دو مقوله محوری عدم باور به اثربخش بودن طرح و پنداشت نمایشی بودن طرح شناسایی و استخراج شده است.

عدم باور به اثربخش بودن طرح

اینکه چقدر افراد به اثربخش بودن طرح باور دارند بر میزان مشارکت و فعالیت آن‌ها می‌تواند اثرگذار باشد. اگر افراد به این باور باشند که طرح اثربخش نیست تعداد معدودی در آن مشارکت می‌کنند. شرکت‌کننده اول در این زمینه می‌گوید: یک آسیبی که در سرای محلات ما وجود دارد این است که افراد ثابتی در آنجا هستند. برای مثال خانمی که از کلاس آموزشی استفاده می‌کند، برای گردشگری نیز می‌آید. وی در ادامه می‌گوید: یعنی ما چندتا کنشگر محلی داریم که واقعاً هم همین افراد هستند که در همه برنامه‌های ما می‌آیند و این‌ها واقعاً دغدغه رفع مشکلاتشان را دارند و کسانی هستند که اگر آسیبی در محله ببینند آن‌ها اول زنگ می‌زنند ۱۳۷، اگر دستشان برسد و مدیری را ببینند به او می‌گویند که مشکل ما را حل کن. مشارکت‌کننده سوم نیز می‌گوید: یک سری از افراد اصلاً انگیزه نداشتند و فکر نمی‌کردند که کار مهمی باشد. مشارکت‌کننده شماره ۱۲ نیز در پاسخ به سؤال در ریحان شهر چه قشر خانم‌هایی بیشتر شرکت کردند و چه قشرهایی کمتر شرکت کردند؟ این‌گونه جواب می‌دهد: بیشتر فعالین محل بودند یعنی کسانی که قبلاً یک سری طرح‌ها را اجرا کرده بودند و قبلاً طرح داده بودند یعنی افراد جدید نبودند برای اینکه اصلاً جا نیافتاده بود و آن را فاقد اثر می‌دانستند. مشارکت‌کننده شماره نهم از شرکت افراد ثابت در طرح‌ها و کارگاه‌ها می‌گوید: افراد کمی آگاه می‌شوند و همان افراد کم فقط شرکت می‌کنند. بعضی اوقات خودشان یک سری از افراد را می‌آورند که فقط جلسه را پر کنند. دلیل این امر نیز می‌تواند اثربخش ندانستن آن‌ها دانست.

پنداشت نمایشی بودن طرح

یکی از برساخت‌هایی که بسیاری از مشارکت‌کنندگان از طرح ریحان شهر دارند، نمایشی بودن طرح است. در این زمینه مفاهیم پنداشت سپاهی لشکر بودن افراد مشارکت‌کننده در کارگاه‌ها و پنداشت طرح به‌عنوان دوباره برای عکس گرفتن به‌صورت مکرر تکرار می‌شود. مشارکت‌کننده چهارم در این زمینه می‌گوید: معمولاً می‌گوییم حالا بروید خانم‌هایی که می‌شناسید را بیاورید برای اینکه کارگاه‌ها هدر نرود و بدون شرکت‌کننده نباشد که ممکن است یک سری از آن‌ها با سال گذشته مشترک باشند و این‌ها را می‌آورند و کارگاه‌ها تشکیل می‌شود و تسهیلگر در طی این کارگاه‌ها کلاً با این افراد هست و طرح نامه‌نویسی را به آن‌ها یاد می‌دهد و بعد جلساتشان شاید غیرحضورى باشد. مشارکت‌کننده ۱۲ این برساخت را این‌چنین بیان می‌کند: مردم می‌گویند دوباره این‌ها آمدند عکس‌هاشون را بگیرند و بروند. هر موقع می‌خواستند عکس بگیرند به من می‌گفتند گروهت را بیار و فقط سپاهی لشکر باشند در صورتی که ایجاد این گروه حاصل تلاش کار ۵ نفر بوده است. مشارکت‌کننده ۱۳ نیز می‌گوید: همان ریحان شهر که من رفتم فقط تندتند می‌آمدند عکس می‌گرفتند و می‌رفتند.

۴- مسائل مربوط به ماهیت طرح

بخش قابل توجهی از موانع استخراج‌شده از مصاحبه‌های عمیق در رابطه با ریحان شهر به ماهیت طرح ریحان شهر برمی‌گردد که در این زمینه مقولات محوری متعددی شامل: ۱- عدم بازخوردهای مثبت از طرح‌های قبلی ۲- اطلاع‌رسانی نامتناسب ۳- مسائل دیده نشده ۴- مبهم بودن طرح ریحان شهر ۵- عدم توجه به میزان توانمندی مشارکت‌کنندگان ۶- ایده‌آل‌گرایی به‌جای واقعیت‌گرایی ۷- پولی‌سازی ریحان شهر ۸- نادیده گرفتن زمینه‌های اجتماعی ۹- در حال تکوین بودن ۱۰- پیچیدگی در آغاز طرح ۱۱- پیچیدگی در حین اجرا طرح و ۱۲- پیچیدگی فناوری طرح قرار دارند.

عدم بازخوردهای مثبت از طرح‌های قبلی

عدم بازخورد مثبت از طرح‌های قبلی انگیزه لازم برای انجام طرح ریحان شهر را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. مشارکت‌کننده شماره نهم در این رابطه می‌گوید: چهار جلسه پارسال گذاشتند و دیگه اصلاً حرفی راجع به این طرح زده نشد که اطلاع بدهند. مشارکت‌کننده شماره ۱۱ نیز در رابطه با عدم بازخورد مثبت از طرح‌های قبلی می‌گوید: به نظر من به خاطر همون نتیجه‌ای که نگرفتند هست مثلاً امسال من به دوستم گفتم بیا شرکت کنیم گفت نه برای چی شرکت کنیم. مگر اون قبلی چی شد، الکی وقتت را هدر نده. مشارکت‌کننده شماره ۱۱ در رابطه با خروجی نداشتن طرح ریحان شهر می‌گوید: باید کار خروجی داشته باشد اما خروجی ندارد. خانم‌ها فکر می‌کنند طرحشان را بدهند اجرا نمی‌شود و یا در آن حد نیست که طرح بشود. وی این چنین ادامه می‌دهد: وقتی خروجی نداده به نظرم نباید دیگه ادامه پیدا کند. باعث می‌شود چند تا طرح را قبول کنند اما به اجرا نمی‌رسانند.

اطلاع‌رسانی نامتناسب

یکی از موانع اصلی عدم مشارکت در طرح ریحان شهر عدم اطلاع مناسب است. شرکت‌کنندگان بسیاری اعلام کردند که از این طرح اطلاعی ندارند و تقریباً تمامی افرادی که ساکن محله بوده و در مصاحبه گروهی شرکت کرده‌اند از عدم اطلاع از این طرح سخن می‌گویند. مشارکت‌کننده اول در زمینه نحوه اطلاع‌رسانی طرح ریحان شهر این چنین می‌گوید: برای طرح‌های این چنینی پوستر و بنر می‌دهیم و از محلات می‌خواهیم در جاهای پرتردد بزنند ولی مثلاً الآن خود من در میدان میوه و تره‌بار بروم یک پوستر این چنینی باشد چقدر به آن توجه می‌کنم. وی این چنین ادامه می‌دهد: بیشتر کسانی که به این پوستر و فراخوان و دعوت به جلسه توجه می‌کنند همان افراد ثابت محلی هستند. تقریباً می‌شود گفت که از این پوستر و بنر چیزی در نمی‌آید. مشارکت‌کننده ششم نیز می‌گوید: عدم اطلاعات کافی به مردم باعث شد که خیلی از افراد ندانند چی هست. با اینکه چند سال است که می‌گذرد اما هنوز خیلی از افراد اطلاعی ندارند درباره‌ی این طرح و خیلی کم

راجع به این طرح صحبت شده است. اتفاقاً من در گوگل زدم ریحان شهر فقط یک برنامه درباره‌ی این طرح توضیح داده است آن‌هم شبکه‌ی ۵ بوده در حد یک ربع. خوب معرفی نشده است و به نظرم خیلی ناشناخته است.

مسائل دیده نشده

هر طرح نیازمند است تا جزئیات آن به صورت دقیق دیده و شفاف شود. در رابطه با مسائل دیده نشده در طرح ریحان شهر مفاهیم عدم تفکیک افراد با توجه به دانش و تخصص، دارای شرایط خاص بودن تسهیلات، عدم دسته‌بندی طرح‌ها، دغدغه‌های ریزی که دیده نمی‌شود و هزینه‌بر بودن فرایند آموزش در ریحان شهر شناسایی و استخراج شده است. مشارکت‌کننده چهارم در این رابطه می‌گوید: اگر دسته‌بندی انجام می‌شد بهتر بود از لحاظ سطح علمی؛ یعنی مثلاً کسی که می‌خواست کلاس خیاطی بگذارد داخل همان کلاس بود منم که می‌خواستم کار پژوهشی انجام بدهم در همان کلاس بودم. یک تفکیکی باید باشد که با هر کس در سطح خودش صحبت شود.

مبهم بودن طرح ریحان شهر

یکی از مسائل ماهیت طرح ریحان شهر مبهم بودن طرح برای کنشگران است. مشارکت‌کننده شماره نهم نیز می‌گوید: توضیحاتی که می‌دادند دقیق نبود که مثلاً توضیح دهند که برنامه ریحان شهر این موارد را می‌خواهد جست‌وجو کند. وی ادامه می‌دهد: این دو جلسه‌ای که من رفتم کلاً ۶ نفر فکر کنم خانم بودند که ۳ و ۴ نفر آن‌ها با همسرانشان آمده بودند یعنی با همسرانشان یک کارآفرینی را شروع کرده بودند. یکی از آن‌ها خود من بودم که با همسرم تولیدی زدم. یکی دیگر خانمی بود که در کار قالی‌بافی بودند. مثلاً افراد همین دو جلسه هم که آمده بودند می‌گفتند ما چیزی متوجه نشدیم و کاری برای آدم نمی‌کنند یعنی اولین حرفی که می‌زدند این بود. مشارکت‌کننده ۱۲ می‌گوید: من اصلاً نمی‌دانم هدف از ریحان شهر چه بود. اول باید اهداف ریحان شهر ریزتر شود صرف این که یک گروه از سطح محله بیایند و بخواهند ایده پردازی کنند و ما دوست داشتیم

یک گروه محلی راه بیندازیم اما به سرانجام نرسید.

عدم توجه به میزان توانمندی مشارکت‌کنندگان

توجه به توانمندی مشارکت‌کنندگان و سطح دانش و مهارت آن‌ها برای به سرانجام رسیدن طرح‌ها لازم و ضروری است. نکته‌ای که مشارکت‌کنندگان در رابطه با طرح ریحان شهر بیان می‌کردند این بود که این طرح به این مسئله توجه چندانی ندارد. مشارکت‌کننده اول در این زمینه می‌گوید: بعضی از آن‌ها از لحاظ سواد مسن هستند یا بازنشسته هستند و این افرادی زیاد چیزی از طرح نامه‌نویسی نمی‌دانند و تسهیلگری هم هرچقدر توضیح بدهد ممکن است چیزی به دست نیاید. بالاخره برای افراد مسن که هنوز با گوشی زیاد ارتباط نگرفته و به این فرد بگویم طرح نامه‌ات را در یک سامانه بگذار برای او مشکل است، همه‌ی پر کردن قسمت‌ها هم داخل سامانه انجام می‌شود و باید تایپ کند و اگر حالا دسترسی‌های اینترنت وصل باشد یا قطع باشد یا اصلاً این افراد تایپ را بلد باشند این‌ها مشکلاتی است که حالا در کار هست.

ایده‌آل‌گرایی به جای واقعیت‌گرایی

بعضی مواقع طرح‌ها با یک بلندپروازی و ایده‌آل‌گرایی روبرو می‌شوند. این امر باعث آن می‌شود گاهی واقعیت‌ها به کناره روند. در این رابطه مفاهیم کمال‌گرایی در دستورالعمل، ایده‌آل‌گرایی در دستورالعمل، تفاوت بین واقعیت با آنچه اتفاق می‌افتد، بالا بودن انتظارات و ایده‌آل‌گرایی و عدم مطابقت با واقعیت شناسایی و استخراج شده است. مشارکت‌کننده سوم در این زمینه می‌گوید: در طرح ریحان شهر هم اگرچه خود طرح خیلی طرح خوبی است اما شاید به خاطر آن کمال‌گرایی و ایده‌آل‌گرایی آن چیزی که در دستورالعمل هست و آن چیزی که در واقعیت اتفاق می‌افتد متفاوت است و به اون هدف با این شرایط نمی‌توانیم برسیم باید یک مقدار استانداردهایمان را پایین تر بیاوریم. یکی دیگر اینکه ایده‌آل بودن طرح با آن چیزی که واقعاً وجود دارد چون ما انتظار داریم این افراد که افراد محلی هستند یک طرحی را در محله‌ی خودشان انجام دهند خب انتظاری را هم که از آن

افراد می‌رود باید در حد خودشان باشد.

پولی‌سازی ریحان شهر

گاهی مواقع پولی کردن طرح‌های اجتماعی می‌تواند باعث ایجاد تعارض منافع گردد. مشارکت‌کننده اول در این زمینه می‌گوید: ریحان شهر آمد یک حمایت مالی داد که این موضوع یکسری خوبی‌هایی دارد یکسری بدی‌هایی دارد و بدی‌اش این است که روحیه‌ی مشارکت را از مردم گرفت و چیزی نسبت به گذشته به دست نیاوردیم. مشارکت‌کننده دهم نیز از زیاد نکردن ذی‌نفع‌ها برای ندادن حق‌الزحمه می‌گوید.

نادیده گرفتن زمینه‌های اجتماعی

طرح‌های اجتماعی باید زمینه‌ها و بسترهای اجتماعی خود را ببینند. مفاهیمی که در این رابطه شناسایی شده‌اند شامل: سختی نشان دادن فرایند پیشرفت در فعالیت‌های اجتماعی، عدم در نظر گرفتن شرایط ساختاری موجود و عدم توجه به بافت اجتماعی مناطق می‌باشند. مشارکت‌کننده دوم این چنین بیان می‌کند: اصلاً حوزه‌ی اجتماعی توضیح دادنش سخت است الآن مثلاً یک فعالیت محله محور را بخواهم بگویم در این محله انجام شده است و بتواند خوب منعکس کند و با دو دقیقه که فضای مجازی امکان انتشارش را دارد قابلیت انجام نیست. در بحث ساختاری هم هست ما وقتی به حوزه‌ی اجتماعی ورود پیدا می‌کنیم ابعاد مختلف است یعنی باید ذی‌نفع را ببینیم خود مجری را ببینیم و ظرفیت اجرا و هماهنگی را ببینیم و ... چه اندازه ما ساختارهای دولتی مان این اجازه را به ما می‌دهد که یک پروژه را بتوانیم به حد نهایت برسانیم در بحث اطلاع‌رسانی‌اش، در بحث اجرایش در بحث ارائه اعتبارات لازم و حتی برای مستندسازی.

در حال تکوین بودن

هر طرح برای بالندگی و به کمال رسیدن نیازمند گذشت زمان و صبر است؛ اما این در صورت می‌تواند رخ دهد که سعی شود در طول فرایند آن مرتباً مورد ارزیابی و اصلاح

قرار گیرید. در این زمینه مفاهیم عدم پختگی لازم، در مراحل ابتدایی طرح بودن و جدی نگرفتن طرح شناسایی و استخراج شده است. مشارکت کننده دوم در این رابطه می‌گوید: طرح ریحان شهر هنوز پختگی لازم را ندارد و ما داریم الگوهای مختلف مشارکت را در ریحان شهر در حقیقت تمرین می‌کنیم و هر کدام از این مدل‌ها را یک بررسی مجدد می‌کنیم. ما در اول کار هستیم و می‌دانیم که کار باید اصلاح و چکش کاری شود.

پیچیدگی در آغاز طرح

پیچیدگی در آغاز طرح می‌تواند به دل‌سردی و دست کشیدن افراد برای ورود به آن شود. در این رابطه مفاهیم خواستن اطلاعات فراوان، دشواری تیم‌سازی، چرخاندن دغدغه فرد برای جا گرفتن آن در طرح ریحان شهر، زمان بر بودن طرح‌ها تا عملیاتی شدن و زمان بر بودن طرح‌ها تا عملیاتی شدن شناسایی و استخراج شده است. مشارکت کننده چهارم در این رابطه می‌گوید: من خودم علت اینکه پیگیر مسئله ریحان شهر نشدم یک سری اطلاعات فراوانی می‌خواست که از طریق اینترنت آپلود می‌شد یعنی مدارک و برنامه‌های قبلی را می‌خواستند و آن قدر این کار را پیچیده کرده بودند که ما خیلی طرح دادیم برای جاهای مختلف که در آخر مشخص نشده که این طرح‌ها چی شده است و کس دیگری به اسم خودش ثبت کرده است این بود که من دیگر پیگیر نشدم چون میدونستم مثل بقیه طرح‌ها است مگر اینکه واقعاً طرف شناخته شده باشد و به دست مسئول اصلی برساند ولی به این صورت هر کسی نباید طرحش را در جریان کار قرار دهد. ید خیلی اطلاعات می‌دادیم اما در آخر معلوم نبود آیا این طرح به جایی می‌رسد یا خیر. باید یک سری از مراحل طرح طی می‌شود لاقلاً پذیرش اولیه را می‌دادند بعد مدارک می‌خواستند.

پیچیدگی در حین اجرا طرح

در این رابطه مفاهیم عقب‌نشینی در مرحله اول و طولانی بودن فرایند طرح شناسایی شده‌اند. مشارکت کننده چهارم در این زمینه می‌گوید: در مرحله‌ی اول هر کس که این موردها را ببیند عقب‌نشینی می‌کند. مشارکت کننده سوم نیز از فرایند طولانی طرح

می‌گویند و اینکه در این مسیر تعداد از افراد کناره‌گیری می‌کنند.

پیچیدگی فناوری طرح

طرح ریحان شهر علاوه بر پیچیدگی در آغاز و در طول طرح دارای پیچیدگی فناوری برای کنشگران نیز می‌باشد. مشارکت‌کننده اول در این زمینه می‌گوید: در خلال جلسات این کارگاه‌ها به آن‌ها یاد می‌دادیم که بعد از اینکه پروژه‌شان تعریف شد، پروپوزالشان در سامانه بارگذاری کنند که امر برای تعداد قابل توجهی دشوار است.

ارائه مدل پارادایمی موانع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر

در نمودار ۴ مدل پارادایمی بر اساس نظریه مبنایی و رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی در رابطه با موانع مشارکت در طرح ریحان شهر ترسیم شده است. همان‌گونه که در این مدل به خوبی نمایان است موانع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر را می‌توان به ۱- شرایط زمینه‌ای که مرتبط با چالش‌ها و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی شامل: ترجیح مسائل فردی بر مسائل محله، تعارض و فشار نقش، فهم شهرداری به مثابه نهاد خدماتی تا اجتماعی ۲- شرایط علی که مرتبط با مسائل مربوط به ماهیت طرح شامل: عدم بازخوردهای مثبت از طرح‌های قبلی، اطلاع‌رسانی نامتناسب، مسائل دیده نشده، مبهم بودن طرح ریحان شهر، عدم توجه به میزان توانمندی مشارکت‌کنندگان، ایده آل‌گرایی به جای واقعیت‌گرایی، پولی سازی ریحان شهر، نادیده گرفتن زمینه‌های اجتماعی، در حال تکوین بودن، پیچیدگی در آغاز طرح، پیچیدگی در حین اجرا طرح و پیچیدگی فناوری طرح و ۳- شرایط مداخله‌گر مرتبط با مسائل ساختاری بازدارنده شامل: برنامه‌های بی‌ثبات، بی‌اعتمادی نهادی، مسائل درون‌سازمانی و بی‌قدرتی در نردبان قدرت می‌شود. پدیده محوری شناسایی شده در این مدل پارادایمی بازسازی اجتماعی ناهمگونی ساختاری در ذهنیت کنشگران است. به این معنا که مجموعه این عوامل زمینه‌ای، علی و مداخله‌گر باعث ایجاد یک ناهمگونی ساختاری در ذهنیت کنشگران اجتماعی می‌شود که پیامد آن پنداشت‌ها و برساخت‌های کاهنده مشارکت در کنشگران شامل عدم باور به اثربخش بودن طرح و پنداشت نمایشی

بودن طرح می‌گردد.

شکل ۳. مدل پارادایمی از موانع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر، منطقه ۱۲

بحث و نتیجه‌گیری

زنان به‌طور معمول نیمی از جمعیت هر جامعه‌ای را تشکیل می‌دهند؛ بنابراین مشارکت آنها در همه فعالیت‌های از جمله فعالیت‌های اجتماعی یک امر ضروری جهت دست یافتن به توسعه پایدار است؛ بنابراین یکی از اهداف شهرداری‌ها ایجاد بسترهایی است که امکان حضور و مشارکت بیشتر زنان در عرصه مختلف اجتماعی را فراهم کند. در این راستا شهرداری تهران برنامه‌ها و طرح‌های مختلف اجتماعی را در سطوح مناطق شهری خود طراحی و اجرا می‌کند. این برنامه‌ها ضمن کمک به شناسایی نیازها و استفاده از

ظرفیت‌های مردمی و حرفه‌ای شهروندان زمینه مشروعیت‌سازی و مردمی‌سازی خود را نیز فراهم می‌آورد.

یکی از این بسترهای ایجادشده توسط شهرداری تهران، طرح ریحان شهر است که در پی شناسایی، توانمندسازی و بهره‌گیری از ظرفیت کنشگران اجتماعی در حوزه زنان و خانواده است. هدف این رویداد جلب مشارکت زنان و خانواده‌های ساکن در محله‌ها و مناطق شهر تهران با استفاده از ظرفیت و پتانسیل کنشگران اجتماعی برای تحقق حاکمیت مردم بر شهر و تحقق حکمرانی خانواده محور و ایجاد و ارتقاء هویت و تعلق زنان و خانواده‌ها به شهر تهران می‌باشد. در واقع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر ضمن انطباق برنامه‌های شهرداری در امور زنان با نیازها و خواسته‌های آن‌ها زمینه مشروعیت بخشی و نهادی کردن این فعالیت‌های را در مناطق شهرداری تهران فراهم می‌سازد.

مسئله اصلی تحقیق حاضر این بود باوجود اهمیت و تلاش‌های قابل توجه شهرداری در زمینه جلب مشارکت و همکاری زنان در طرح ریحان شهر؛ مشارکت زنان در برخی موارد به نتیجه مطلوب منجر نشده و شواهد حاکی از آن است که در برخی مناطق تهران این مورد با موانعی اساسی برخورد کرده و به اهداف پیش‌بینی شده خود نائل نشده است. در این راستا شناسایی عواملی که مانع از عدم مشارکت زنان در این امر می‌شوند امری لازم جهت سیاست‌گذاری مداخله‌ای جهت حل مسئله می‌باشد. در این راستا سؤالاتی مطرح شد و در فرایندی که مبتنی بر رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی و روش تحقیق کیفی با استراتژی پژوهشی نظریه‌مبنایی بود سعی بر آن شد برای آن‌ها پاسخ‌هایی با توجه به مصاحبه‌های عمیق و نیمه ساخت یافته پیدا شود. در واقع پژوهش حاضر سعی داشت از منظر خود کنشگران اجتماعی به این مسئله نگاه کند و برای آن راه‌حل‌هایی بیاید در ادامه با توجه به سؤالات اساسی تحقیق این موارد مورد بحث و تحلیل قرار می‌گیرند و پیشنهادهای سیاستی مطرح می‌گردند. این سؤالات بدین شرح است بود: ۱- فهم زنان از نحوه مشارکت در طرح ریحان شهر منطقه ۱۲ چگونه است؟ ۲- موانع مشارکت از نظرگاه زنان در طرح ریحان شهر منطقه ۱۲ کدام‌اند؟ ۳- راه‌حل‌های زنان برای افزایش مشارکت در طرح ریحان شهر منطقه ۱۲ چیست؟

در پاسخ به سؤال اول پژوهش یعنی فهم زنان از مشارکت در طرح ریحان شهر، با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان گفت این امر در قابل پدیده محوری شناسایی در رابطه با موانع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر قابل توضیح است. بدین معنا که زنان مشارکت‌کننده یک فهم ناهمگونی ساختاری در ذهنیت خود دارند که در نتیجه شرایط زمینه‌ای، شرایط علی و شرایط مداخله‌ای از موانع مشارکت در طرح ریحان شهر به وجود آمده است که در نهایت به برساختی منجر می‌شود که زمینه کاهش مشارکت زنان را در آن فراهم می‌کند. این برساخت‌های کاهنده مشارکت در طرح ریحان شهر شامل ۱- عدم باور به اثربخش بودن طرح و ۲- پنداشت نمایشی بودن طرح است که در قسمت یافته‌ها توضیح داده شد؛ بنابراین فهم زنان از این طرح عدم اثربخشی و باور به نمایشی بودن آن است. لذا لازم است که شهرداری ابتدا فهم و برساخت زنان از مشارکت در طرح ریحان شهر را تغییر دهد که این امر نیازمند آن است که شرایط و موانع شناسایی شده تغییر یابد تا پدیده دال مراکزی که همان بازسازی ناهمگونی ساختاری در ذهن مشارکت‌کننده است تغییر یابد. این امر در رویکرد برساخت‌گرایی نیز تأکید می‌شود همان‌گونه که در رویکرد نظری موردبررسی قرار گرفت بر اساس دیدگاه برساخت‌گرایی اجتماعی هیچ چیز عادی و معمولی در روند رخداد و بررسی وقایع اجتماعی وجود ندارد و هیچ مسئله اجتماعی از زاویه دید پژوهشگر اجتماعی، نباید عادی و بدیهی تلقی شود؛ بنابراین اینکه مشارکت زنان در طرح‌های اجتماعی محور به‌ویژه ریحان شهر پایین است امری عادی نیست بلکه از زمینه‌های میان‌ذهنی مشترک نشأت و برساخت می‌شود و تا تغییر نیابند این دگرگونی رخ نخواهد داد.

در پاسخ به سؤال دوم از منظرگاه زنان مشارکت‌کننده موانع مشارکت در طرح ریحان شهر از مجموعه‌ای از عوامل زمینه‌ای، علی و مداخله‌گر ریشه می‌گیرد. شرایط زمینه‌ای مرتبط با چالش‌ها و زمینه‌های اجتماعی - فرهنگی شامل: ترجیح مسائل فردی بر مسائل محله، تعارض و فشار نقش و فهم شهرداری به‌مثابه نهاد خدماتی تا اجتماعی می‌باشد. در مطالعات پیشین نیز به برخی از این موارد به‌عنوان موانع مشارکت زنان اشاره شده است از جمله مواردی که در مطالعات پیشین نیز به آن اشاره گردیده است می‌توان به

تعارض و فشار نقش‌های زنان در درون خانواده با مشارکت در اجتماع، ویژگی جمعیتی مانند تعداد فرزندان، وجود فرزند خردسال در خانواده، وضعیت زناشویی احساس عدم امنیت و کلیشه‌ها و برچسب‌های جنسیتی که مانع مشارکت زنان می‌شوند اشاره کرد که در قسمت مروری بر پیشینه پژوهشی به صورت مبسوط آمده‌اند. نکته قابل تأمل در اینجا فهم و بر ساخت مشارکت‌کننده از شهرداری به عنوان یک نهاد خدماتی تا نهاد فرهنگی و اجتماعی است. شهرداری توسط مردم بیشتر به عنوان نهادی که مسئولیت خدماتی دارد بر ساخت می‌شود که این امر نیازمند توجه جدی و شناساندن جنبه فرهنگی و اجتماعی آن برای مردم است.

دسته دوم شامل عوامل علی مرتبط با ماهیت طرح است. این عوامل در رابطه با طرح ریحان شهر بسیار پررنگ است. عوامل علی در رابطه با طرح ریحان شهر شامل: عدم بازخوردهای مثبت از طرح‌های قبلی، اطلاع‌رسانی نامناسب، مسائل دیده نشده، مبهم بودن طرح ریحان شهر، عدم توجه به میزان توانمندی مشارکت‌کنندگان، ایده آل‌گرایی به جای واقعیت‌گرایی، پولی‌سازی ریحان شهر، نادیده گرفتن زمینه‌های اجتماعی، در حال تکوین بودن، پیچیدگی در آغاز طرح، پیچیدگی در حین اجرا طرح و پیچیدگی فناوری طرح است. برخی از این عوامل در مطالعات پیشین نیز مورد تأکید بوده‌اند از جمله این عوامل می‌توان به بی‌تفاوتی به نیازهای عمومی زنان و واقعیت موجود، فاصله محل زندگی زنان با محل انجام فعالیت‌های مشارکت محور و عدم توجه به بُعد فرهنگی و اجتماعی مشارکت زنان و ابهامات اساسی که در این زمینه وجود دارد اشاره کرد که در قسمت پیشینه پژوهشی توضیح داده شد. دسته سوم موانع موجود از منظر گاه زنان شامل عوامل مداخله‌گری است که به صورت موانع ساختاری کاهنده مشارکت عمل می‌کنند این عوامل برای طرح ریحان شهر شامل: برنامه‌های بی‌ثبات، بی‌اعتمادی نهادی، مسائل درون‌سازمانی و بی‌قدرتی در نردبان قدرت می‌شود. برخی از این موارد در مطالعات قبلی نیز مورد تأکید بوده‌اند. همان‌گونه که در قسمت مروری بر مطالعات پیشین ذکر شد یکی از دلایل اصلی و موانع در مشارکت زنان این است که حوزه مشارکت به شدت تحت تأثیر تغییر و تحولات سیاسی حاکم بر کشور و تغییر دولت‌ها قرار داشته است و توجه به مسئله مشارکت سیاسی

زنان در فضای حزبی و جناحی همواره تبیین گردیده است که این امر می‌تواند به بی‌اعتمادی نهادی منجر شود. همچنین گیدنز رویکرد اعتماد یا بی‌اعتمادی به نظام‌های خاص را تحت تأثیر شدید تجربه‌های افراد از نقاط دسترسی و همین‌طور دانش‌هایی می‌داند که از طریق رسانه‌های ارتباطی و دیگر منابع در دسترس افراد قرار دارند؛ بنابراین تعاملات شهرداری با مردم در ساخت اعتماد نهایی تأثیرگذار است. همچنین بر اساس مطالعه آرنشتاین نردبان قدرت و جایگاه زنان در این نردبان دارای اهمیت است.

در رابطه با سؤال سوم زنان راهبردهای پیشنهادی مشارکت‌کنندگان برای افزایش مشارکت مردم در طرح ریحان شهر منطقه ۱۲ را می‌توان با توجه به مفاهیم، کدهای محوری و سرانجام کدهای گزینشی یا انتخابی در موارد زیر خلاصه کرد. لازم به ذکر است با توجه به طولانی شدن مطلب از آوردن مفاهیم خودداری شده و فقط به ذکر کدهای گزینشی و کدهای محوری بسنده می‌شود: ۱- توجه به زمینه‌ها و بسترهای اجتماعی- فرهنگی شامل: گسترش روحیه محله محوری و الگوگیری از تجارب موفق قبلی ۲- تغییرات مرتبط با ماهیت طرح شامل: تغییرات لازم در طراحی طرح، تغییرات لازم در فرایند طرح و توجه به زمینه‌های فردی و محیطی ۳- تغییرات ساختاری شامل: اصلاحات رویه‌های درون‌سازمانی و برون‌سازمانی، ثبات در برنامه به‌جای بی‌ثباتی و اعتمادسازی نهادی

با توجه به تحلیل موانع مشارکت زنان در طرح ریحان شهر و پیشنهادانی که خود مشارکت‌کنندگان برای افزایش مشارکت در این زمینه داده‌اند موارد زیر به‌عنوان راهکار سیاستی پیشنهاد می‌شود:

۱- شهرداری باید بکوشد تا برساخت‌های مشارکت‌کنندگان از فهم مشارکت در طرح ریحان شهر را تغییر دهد. فهم نمایشی بودن طرح‌ها یا فهم بی‌اثر بودن طرح از یک‌سو نیازمند آن است تا دال مرکزی شناسایی شده در این پژوهش یعنی بازسازی ناهمگونی ساختاری در ذهن مشارکت‌کنندگان است تغییر یابد که از مجموعه‌ای از شرایط زمینه‌ای، علی و مداخله‌ای که صحبت شد؛ ناشی می‌شود و هم نیازمند آگاه‌سازی و تبیین‌گری است.

۲- شهرداری باید بکوشد تا این فهم و برساخت از شهرداری که شهرداری صرفاً یک نهاد خدماتی است تا نهاد فرهنگی و اجتماعی را تغییر دهد. فهمی که مشارکت‌کنندگان از شهرداری دارند بیشتر فهمی خدماتی مانند شهرداری مسئول آسفالت، یا فاضلاب یا تراکم فروشی و ... می‌باشد ولی با وجود فعالیت‌ها ارزشمندی که شهرداری در زمینه اجتماعی و فرهنگی مانند ریحان شهر انجام می‌دهد این امر برای مردم ناشناخته و مغفول مانده است.

۳- شهرداری باید در رابطه با مسئله اطلاع‌رسانی ریحان شهر چاره‌اندیشی اساسی نماید، چراکه در بحث موانع مشارکت زنان و هم راهکارهای پیشنهادی آن‌ها به صورت مکرر این امر تکرار می‌شود که افراد محله اطلاع ندارند. به طوری که اکثر افراد شرکت‌کننده در مصاحبه‌های گروهی از طرح ریحان شهر هیچ اطلاعی نداشته حتی اسم آن را نشنیده بودند. این امر شامل بازخورد مثبت از طرح‌ها قبلی نیز می‌شود. بر اساس دیدگاه‌هایی که از زنان مشارکت‌کننده به دست آمد یا اکثر زنان یا از این طرح اطلاع ندارند یا شیوه اطلاع‌رسانی را ناکارآمد توصیف می‌کند.

۴- بسیاری از مشارکت‌کنندگان در پژوهش از فرایند مبهم، پیچیده، ایده‌آل‌گرایی، عدم توجه به توانمندی مشارکت‌کنندگان و مسائل دیده نشده در طرح ریحان شهر می‌گویند؛ بنابراین لازم است تغییرات بنیادین در ماهیت طرح در راستا ساده‌سازی، روشن شدن و چابک‌تر شدن آن صورت گیرد. وجود افراد تسهیلگر کارآمد نیز در این راستا می‌تواند کمک‌کننده باشد. به نظر می‌رسد تداوم این طرح با این ماهیت نمی‌تواند اثرگذاری لازم را با وجود ارزشمند بودن داشته باشد. این امر می‌تواند به تغییر برساخت مشارکت‌کنندگان از مشارکت در طرح ریحان شهر یعنی عدم اثربخشی و نمایشی بودن کمک کند.

۵- توجه به عوامل مداخله‌گر مانند بی‌اعتمادی نهادی. لازم و ضروری است. اعتماد فقط در بین افراد نیست بلکه شکل تعمیم‌یافته‌تر از اعتماد وجود دارد که اعتماد به نهادهای اجتماعی مانند شهرداری است؛ بنابراین عملکرد شهرداری به صورت کلی می‌تواند در به وجود آوردن اعتماد نهادی مؤثر باشد که این نوع اعتماد بر طرح ریحان شهر تأثیرگذار است. می‌توان گفت اگر شهرداری به دنبال افزایش مشارکت زنان در طرح ریحان شهر

است باید مجموعه عوامل زمینه‌ای، علی و مداخله‌گر به صورتی تغییر یابند که پیامد آن یا برساخت مشارکت کنندگان به اعتماد نهادی به‌جای عدم اثربخش بودن طرح یا پنداشت نمایشی بودن طرح ختم شود.

۶- ثبات و استمرار در برنامه‌های اجتماعی محور مانند ریحان برای به ثمر رسیدن آن‌ها لازم و ضروری است. قطعاً به ثمر رسیدن طرح‌های اجتماعی محوری مانند ریحان شهر نیازمند گذشت زمان و استمرار در کار است؛ بنابراین انتظار می‌رود این چنین برنامه‌هایی به‌صورت مکرر مورد پایش و ارزیابی قرار گرفته تا مورد اصلاح و تقویت قرار گیرند.

۷- قدرت بخشیدن به زنان در فرایند نردیان قدرت برای مردمی سازی و افزایش مشارکت آن‌ها در طرح ریحان شهر لازم و ضروری است. انتظار می‌رود ریحان شهر فقط حالت نمادین از قدرت را برای زنان نداشته باشند و قدرت واقعی در اجرا و عملکرد را نیز به آن‌ها ببخشند. این امر نیازمند حرکت از محرومیت از قدرت در نردیان قدرت به سمت قدرت شهروندی است به‌طوری که مشارکت علاوه بر آنکه ابزاری برای بهبود کیفیت طرح‌ها قلمداد شود، خود به‌عنوان هدفی در جهت رشد فکری، اجتماعی و مدنی شهروندان باشد.

۸- توجه به ویژگی سنی و خانوادگی مشارکت کنندگان در اجرای طرح ریحان شهر لازم و ضروری است. زنان شاغل، زنان داری فرزند خردسال، زنان خانه‌دار، زنان سالمند یا حتی جوانان هر کدام دارای ویژگی‌ها و تمایلات خاص خود می‌باشند که در طراحی بهتر برنامه‌های ریحان شهر باید در نظر گرفته شوند.

۹- تقویت روحیه جمع‌گرایی و محله محوری. برای انجام فعالیت اجتماعی محور مانند ریحان شهر لازم و ضروری است. با توجه به اینکه اساس فرهنگ مدرن بر پایه مصرف‌گرایی و فردیت یافتگی شکل می‌گیرد انتظار می‌رود با توجه به نتایج منفی که فردیت یافتگی بر جنبه‌های زندگی اجتماعی انسان‌ها و فرهنگ اصیل ایرانی مانند روحیه محله محوری دارد این امر به‌عنوان یک رسالت اجتماعی در سرلوحه برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی شهرداری قرار گیرد.

۱۰- ایجاد همکاری و هماهنگی با دیگر سازمان‌ها برای انجام طرح‌های مشترک و استفاده از ظرفیت آن‌ها مانند مدارس، مساجد و ... می‌تواند در انجام بهتر و مؤثرتر ریحان شهر تأثیرگذار باشد.

۱۱- الگوگیری از طرح‌های موفق قبلی: در این زمینه مشارکت کنندگان طرح‌هایی مانند تسنیم، قطره‌های باران و دست‌های بخشنده را یاد کرده‌اند؛ که نیازمند واکای و توجه به ویژگی‌های آن‌ها می‌باشد.

۱۲- بازخورد مثبت: شهرداری باید زنانی که در طرح‌های قبلی ریحان شهر مشارکت کرده‌اند را تشویق کند و بازخورد مثبت به آن‌ها ارائه دهد تا احساس موفقیت و مشارکت مجدد را تقویت کند.

۱۶- ترویج فرهنگ مشارکت: شهرداری باید با ایجاد برنامه‌ها و فرهنگ‌سازی در مدارس و ارگان‌های عمومی، فرهنگ مشارکت و نقش زنان در تصمیم‌گیری‌های شهری را ترویج کند.

تعارض منافع

بنا به اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض منافع ندارد.

تشکر و سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با عنوان «برساخت زنان از موانع مشارکت در طرح ریحان شهر منطقه ۱۲ شهرداری تهران» می‌باشد که با حمایت مادی و معنوی مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران انجام شده است. نویسندگان مقاله از همه افرادی که در فرایند پژوهش همکاری داشته‌اند؛ تشکر و قدردانی می‌کنند.

ORCID

Ahmad Dorahaki

Mozhdeh Bahari

 <https://orcid.org/0000-0003-4115-6872>

 <https://orcid.org/0009-0001-4336-3827>

References

- Abdallah Iddy, S and Kisimbii, J (2017). Social Cultural Factors Influencing the Participation of Women in the Implementation of Community Projects (A Case of Kilifi County, Kenya). *International Journal of Latest Research in Engineering and Technology*, 3(9): 119-132.
- Arnstein, Sherry R. (1969). A Ladder of Citizen Participation, *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4): 216-224.
- Atmis, E, Dasdemir, I, Lise, W and Yıldıran, O (2006). Factors affecting women's participation in forestry in Turkey, *Ecological Economics*, 60(4):787-796.
- Boateng, J.D, Kendie, S.B (2015). Factors influencing the participation of women in rural water supply projects in the Asante Akim South District, *Journal of Arts and Social Science*, 3 (1), 220-242.
- Burr, V. (2018). Social constructionism, translated by Ashkan Salehi, Tehran: Ney Publishing. [In Persian]
- Coleman, I. (2010). Paradise beneath her feet: How women are transforming the Middle East. New York: Random House.
- Creswell, J. (2014). Qualitative research and research design: choosing among five approaches (narrative research, phenomenology, foundational data theory, ethnography, case study). Translators: Hasan Danaei Fard; Hossein Kazemi Tehran: Safar Publications, second edition. [In Persian]
- Daniel, A (2015). Factors Influencing Low Level of Women Participation in Literacy Programme in Maiha Local Government Area of Adamawa State, *Journal of Education and Practice*, 6(15): 183-188.
- Farahzad, M, Rafiyan, M, Kamyabi, S, and Arghan, A. (2017). Identifying factors affecting the presence and participation of women in the urban space from the perspective of the right to the city, *Geographical Research Quarterly*, 33 (1), 95-108. [In Persian]
- Ghaffari, SR and Turki Harchgani, M (2010). Investigating factors affecting the participation of women and girls in the development of Chaharmahal and Bakhtiari regions (a case study of villages in Farsan district), *Sociology Quarterly of Youth Studies*, 2, (3), 109-130. [In Persian]
- Ghanbari, N, Salimian, A, Kamaiei, F and Varnaseri, M. (2015). Investigating the social factors related to the participation of rural women in family and social affairs (a case study of married women in the villages of Kermanshah), *Scientific-Research Quarterly of Social Sciences, Islamic Azad University, Shoshtar*

- Branch*, 2 (33), 87-108. [In Persian]
- Giddens, A. (2001). *The Abandoned World*, translated by Ali Asghar Saeedi and Yusuf Haj Abdul Wahab, Tehran: Science of Science and Literature. [In Persian]
- Gottlieb, J (2014). Why women participate less in civic activity: Evidence from Mali, APSA 2014 Annual Meeting Paper. Available at: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2451419>
- Green, P.G. and Haines, A. (2008). *Asset Building and Community Development*, New York: SAGE Publications.
- Ikpi, R. D (2020). Factors Influencing Participation of Women in Community Development Projects in Yakurr Local Government Area of Cross River State, Department of Continuing Education and Development Studies,
- Iranian Statistics Center (2020). Detailed results of the 1956 to 2017 censuses. <https://www.amar.org.ir>. [In Persian]
- Kadirzadeh, O and Rezazadeh, F. (2018). A study of women's lived experience and understanding of participation in civil institutions, *Sociology of Social Institutions*, 6 (14), 63-96. [In Persian]
- Kadirzadeh, O and Rezazadeh, F. (2018). A study of women's lived experience and understanding of participation in civil institutions, *Sociology of Social Institutions*, 6 (14), 63-96. [In Persian]
- Majdi, H, Andalib, A and Mehrabizadeh Mehrabi, Z. (2014). Identifying indicators affecting women's participation in urban development projects, *Bagh Nazar*, 32, 3-12. [In Persian]
- Mohammadi, J and Bagheri, K. (2012). Measuring and investigating the level of citizens' participation in urban affairs and factors affecting it (case study: Sanandaj city), *Journal of Social Analysis*, 4 (69), 179-209. [In Persian]
- Mohseni Tabrizi, A, Moaidfar, S and Ghalibi, F. (2017). Investigating social trust with a generational perspective on society, *Applied Sociology*, 22(41), 41-70. [In Persian]
- Mohseni, RA, Khoshfar, Gh, Babaei, GA and Ebrahimi, M. (2012). Investigating factors affecting the motivation of women's participation in non-governmental organizations, *Women and Society Research*, 4 (2), 167-189. [In Persian]
- Naqibzadeh, A and Khokhjan, Z. (2012). Social action from the perspective of meaning and social constructionism, *International Relations Research Quarterly*, 1 (7), 9-43. [In Persian]
- Nichols, L. (2002). Participatory program planning: including program participation and evaluation. *Evaluation and program planning*, (25): 1-14.
- Nikkhah, H, Zahiri Nia, M and Alam Kamali, SM. (2019). Investigating

- the factors affecting rural women's participation in water consumption management in Minab city, *Applied Sociology*, 79, 121-142. [In Persian]
- Nizamivand Chegini, Z and Saraei, H. (2012). Factors affecting the participation of Tehran women in the workforce, *Social Development and Welfare Planning Quarterly*, 15, 1-42. [In Persian]
- Pearl, R., 2003. Common ground—women's access to natural resources and the United Nations millennium development goals. Women's Environment and Development Organisation, Available at: <https://www.bridge.ids.ac.uk/global>
- Qolipour, A (2001). *Sociology of Organizations*, Tehran, SAMT Publications. [In Persian]
- Roosta, K, Tajrizi, E and Zamanipour, A. (2010). Factors affecting the participation of rural women in production cooperatives, *Cooperative and Agriculture Journal*, 2, 91-111. [In Persian]
- Sadeghi Fasai, S and Khademi, A (2015). Meta-analysis of four decades of research in the field of women's participation, *Women's Social Psychological Studies*, 2, 35-62. [In Persian]
- Saidi Rizvani, H. (2006). operationalizing participatory urban planning in Iran's conditions; An example of Qaele Abkoh, Mashhad, *Fine Arts Magazine*, 28, 56-34. [In Persian]
- Shadytalb, J and Kamali, A. (2004). Social participation of women. *Women in Development and Politics*, 1(7), 141-176. [In Persian]
- Sharapour, M, Razaghi, N and Gholamzadeh, K. (2017). Examining the relationship between types of trust and social trust among students of Mazandaran University, *Iranian Journal of Social Studies*, 4 (3), 40-53. [In Persian]
- Shiani, M. (2005). Citizenship and participation in the comprehensive welfare and social security system, *Social Security Law Quarterly*, 1(1), 11-27. [In Persian]
- Strauss, A and Corbin, J. (2011). *Fundamentals of qualitative research, techniques and stages of production of grounded theory*, translated by Ebrahim Afshar, Tehran: Nei Publishing. [In Persian]
- Tavasli, G. A (1996). *Sociological theories*, Tehran: Somit Publications. [In Persian]
- Vadahir, A A, Hosseinnejad, F, Hani Sadati, SM and Tagvi, S. (2011). Having children as a socio-cultural issue: a structuralist reflection on cesarean section in Tabriz city, Iran, *Iranian Anthropological Researches*, 1 (2), 111-135. [In Persian]
- Vahida, F and Niazi, M. (2004). A reflection on the relationship between

the power structure in the family and social participation in the city of Kashan, *Journal of Social Sciences*, 3 (23), 117-145. [In Persian]

استناد به این مقاله: دراهکی، احمد.، بهاری، مزده. (۱۴۰۳). مطالعه‌ی برساخت زنان از موانع مشارکت در طرح ریحان شهر: مورد مطالعه منطقه ۱۲ شهرداری تهران، *فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای*، ۳۰(۹)، ۱-۴۸.
DOI: 10.22054/urdp.2024.78343.1618

Urban and Regional Development Planning is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License...